

คู่มือประชาชน
เพื่อติดตามนโยบาย
และแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม
2550-2554

การจัดการมลพิษ

ชื่อหนังสือ คู่มือประชาชน
เพื่อติดตามนโยบายและแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม 2550-2554
การจัดการมลพิษ
ISBN 974-323-881-6

จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (มสช.)
สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.)
ภายใต้แผนงานพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี
พิมพ์ครั้งที่ 1 พฤศจิกายน 2549

บรรณาธิการ เอ็มพงศ์ บุญญานุกพงศ์
คณะบรรณาธิการ LOOK & LEARN (08-1623-6846/ 08-1421-6220)
พิสูจน์อักษร สุวรรณ พันธุ์ศรี
จัดรูปเล่ม พิมพ์แสงการศิลป์
ออกแบบปก สุลักษณ์ นูนปาน

มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (มสช.)
1168 ซอยพหลโยธิน 22 ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
โทรศัพท์ : 0-2511-5855 โทรสาร : 0-2939-2122
E-mail : thainhf@thainhf.org website : www.thainhf.org/www.hppthai.org

สารบัญ

คำนำ	4
สภาพปัญหาในปัจจุบัน - 5 ปีข้างหน้า	8
มลพิษทางอากาศ เมื่อเราต้องสูดควัน-สารพิษ	8
ควันและฝุ่นละออง พิษภัยที่มองไม่เห็น	13
ปัญหามลพิษทางอากาศ ยังคงมีความรุนแรงอยู่	14
มลพิษทางเสียง เมื่อความดังเกินหูจะรับไหว	16
อาจตายทั้งเป็นกับน้ำเป็นพิษ	20
อนาคตของมลพิษในบ้านเรา	24
แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2550-2554	29
การจัดการมลพิษ	
บทบาทภาครัฐ-ภาคประชาชน	50
กลยุทธ์ในการจัดการปัญหามลพิษ	50
ประชาชนต้องรู้อะไร	68
เมื่อเกิดปัญหาทำอย่างไร	71
แหล่งข้อมูลความรู้	79

คำนำ

คู่มือฉบับประชาชน เพื่อดำเนินการตามแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนี้ เป็นความพยายามของแผนพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (มสช.) โดยการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เพื่อให้เกิดมิติใหม่ของการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ไม่เพียงเฉพาะการมีส่วนร่วมในกระบวนการร่างแผนเท่านั้น แต่ยังต้องมีส่วนร่วมในการติดตามเพื่อให้แผนนั้นนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง

สาระสำคัญของคู่มือฉบับประชาชนนี้ เป็นการแปลงเนื้อหาเพื่อให้ง่ายแก่ความเข้าใจ จากร่างแผนจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมฉบับประชาชน พ.ศ. 2550-2554 ซึ่งเกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยการจัดเวทีวิชาการและเวทีสาธารณะทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคจำนวน 42 ครั้ง ผู้เข้าร่วมทั้งหมด 2,400 คน ตลอดระยะเวลาดำเนินกิจกรรม 15 เดือน ตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2548 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2549 โดยมี ศ.ดร.มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด และคณะ เป็นผู้สังเคราะห์ประเด็นปัญหา ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะจากเวทีวิชาการและเวทีสาธารณะ เพื่อจัดทำเป็นร่างแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม (พ.ศ. 2550-2554) ซึ่งแผนดังกล่าวเป็นแผนของชาติ ไม่ใช่แผนของกระทรวงใดกระทรวงหนึ่ง เนื้อหาที่สำคัญในร่างแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมนี้ ได้ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยคุกคามทางด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่

ผ่านมา และที่ต้องเผชิญในอนาคต ตลอดจนมูลค่าความสูญเสียของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลาย พร้อมทั้งได้กำหนดกรอบการดำเนินงานในการจัดการแก้ไขปัญหาที่เป็นไปได้ในระยะเวลา 5 ปีข้างหน้า โดยกำหนดรายละเอียดของแผนกลยุทธ์ และแนวทางการแก้ไขปัญหาพร้อมระบุหน่วยงานที่รับผิดชอบร่วมในทุกระดับ

ทั้งนี้ แผนพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ (มสช.) เห็นว่า แม้กระบวนการวางแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2550-2554 จะเสร็จสิ้นลง รอเพียงการเสนอคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติอนุมัติเห็นชอบ อย่างไรก็ตามภารกิจของภาคประชาชนยังจะต้องดำเนินการต่อไป โดยอาศัยคู่มือฉบับประชาชนนี้เป็นแนวทางในการกำกับติดตาม ตรวจสอบ เฝ้าระวัง และ/หรือร่วมดำเนินการ เพื่อให้แผนดังกล่าวที่ประชาชนได้มีส่วนผลักดันและร่วมร่างขึ้นมาสามารถนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเหมาะสมทั้งในระดับพื้นที่และระดับประเทศ โดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายรวมทั้งภาคประชาชนได้ทำหน้าที่ของตนอย่างสมบูรณ์ รวมทั้งมีการตรวจสอบและถ่วงดุล

คณะทำงานพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี
มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

คู่มือประชาชน
เพื่อติดตามนโยบาย
และแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม
2550-2554

การจัดการมลพิษ

สภาพปัญหาในปัจจุบัน - 5 ปีข้างหน้า

มลพิษทางอากาศ เมื่อเราต้องสูดควัน-สารพิษ

คงจะเป็นฝันร้ายไม่น้อย หากวันดีคืนดีเราตื่นขึ้นมา ก็พบว่าลานกว้างข้างบ้านกำลังจะกลายเป็นที่ฝังกลบขยะ หรือแม่น้ำที่สายหลักที่เป็นเส้นเลือดใหญ่หล่อเลี้ยงชุมชนกลายเป็นที่รองรับน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม ทิวเขาหินปูนที่อยู่เลยหมู่บ้านไปหน่อยก็กำลังแตกเป็นจุล ตามแรงระเบิดจากการทำเหมืองหินปล่อยฝุ่นฟุ้งกระจายเข้าหมู่บ้านและโรงเรียน ออกไปถึงถนนใหญ่ในตัวเมือง คนขับรถกำลังแข่งกันปาดซ้ายแข่งขวา บีบแตรเสียงสนั่นหวั่นไหว พร้อมกับจังหวะการปล่อยทั้งควันดำควันขาว

นี่เป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งของปัญหามลพิษที่อยู่รายรอบตัวคนเรา ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อเนื่องตามมาจากการพัฒนาประเทศ และกระจายตัวถึงคนทั้งในเขตตัวเมืองและชุมชนในชนบทอย่างไม่เลือกหน้า ก่อนที่จะเข้าไปสู่เรื่องราวของการรับมือกับปัญหามลพิษ เราลองมาทำความรู้จักกับตัวมลพิษ อันตรายของมัน และที่มาของมันกันก่อน

ภัยอันตรายที่ซ่อนมากับอากาศที่เราหายใจ ซึ่งมาได้ในหลายรูปแบบ เช่น กลิ่นเหม็น ซึ่งบางครั้งอาจเป็นเพียงแค่อิ่นเหม็นเฉยๆ แต่มีความเข้มข้นของกลิ่นสูงและส่งกลิ่นรบกวนเป็นเวลานาน เช่น กลิ่นเหม็นของกองขยะหรือน้ำเน่าเสีย ซึ่งกลิ่นเหล่านี้นอกจากจะทำให้เกิดความรู้สึกไม่สบายใจที่สุดลมหายใจเอากลิ่นไม่พึงประสงค์เข้าไปแล้ว ยังก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพโดยเฉพาะระบบทางเดินหายใจด้วย ปัญหานี้จะเกิดขึ้นกับชุมชนที่อยู่ใกล้หลุมฝังกลบขยะที่ไม่ถูกสุขลักษณะหรือชุมชนที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำเสีย เช่น ห้วยน้ำ ลำคลองต่างๆ

กลิ่นขยะเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ในเวลาไม่กี่ปีข้างหน้า เพราะการหาพื้นที่ฝังกลบขยะให้ถูกสุขลักษณะเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก ทั้งนี้ข้อมูลจากกรมควบคุมมลพิษระบุว่า โดยเฉลี่ยแล้วพบว่าคุณไทยทั่วประเทศช่วยกันผลิตขยะมูลฝอยออกมามากถึงวันละประมาณ 38,500 ตัน มากกว่าความสามารถในการผลิตข้าวของประเทศเสียอีก และคาดว่าจะมีปริมาณเพิ่มขึ้นเป็นวันละ 47,000 ตัน ในปี 2554 ซึ่งใน

จำนวนขยะมากมายมหาศาลนี้ กรมควบคุมมลพิษพบว่า มีการจัดการที่ถูกต้องเพียง 32 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น ทั้งนี้จากจำนวนเทศบาลที่มีอยู่ 1,130 แห่งทั่วประเทศ มีเพียง 132 แห่ง เท่านั้น ที่มีสถานที่ฝังกลบขยะที่เปิดดำเนินการแล้ว ขยะที่เหลือส่วนใหญ่ถูกจัดการอย่างไม่ถูกสุขลักษณะ ซึ่งกลายมาเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษแหล่งใหม่ที่ใกล้ตัวคนทุกคนไม่ว่าจะเป็นคนเมืองหรือคนชนบท

นอกเหนือจากเรื่องกลิ่นเหม็นที่มาพร้อมกับการเน่าเสียของขยะแล้ว มลพิษที่สำคัญคือ การที่น้ำจากขยะไหลไปปนเปื้อนกับน้ำใต้ดิน ทำให้เกิดความเน่าเสียและอาจกลายเป็นพิษขึ้นมาได้ แม้กรมควบคุมมลพิษจะให้ความสำคัญกับการจัดการปัญหาขยะ แต่ปัญหายังคงอยู่ที่เดิม เพราะพื้นฐานของปัญหาคือการไม่มีสถานที่เพียงพอสำหรับรองรับขยะอย่างถูกสุขลักษณะ เนื่องจากไม่มีใครต้องการนำสิ่งปฏิกูลหรือของเหม็นๆ และเต็มไปด้วยเชื้อโรคไปกองรวมไว้ใกล้บ้านตัวเอง

ความรุนแรงของปัญหาขยะมูลฝอยชุมชน ดูได้จากปัญหาการต่อต้านของคนในชุมชนในการที่รัฐและเทศบาลจะเอาที่ดินในชุมชนไปใช้เป็นที่จัดการขยะ เช่น กรณีของพื้นที่ฝังกลบขยะที่ ต.ราชาเทวะ อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ ที่ชาวบ้านคัดค้านไม่ให้กรุงเทพมหานครใช้เป็นสถานที่ทิ้งขยะ ซึ่งการประท้วงบานปลายจนนำไปสู่การลอบสังหารแกนนำชาวบ้านที่ลุกขึ้นมาคัดค้านอย่างโหดเหี้ยม

หากมองไปที่ขยะอันตราย เช่น พลาสติกสารเคมีจากโรงงานอุตสาหกรรม ที่ไม่เพียงแต่จะมีกลิ่นเหม็นรบกวน ยังอาจมีสารพิษปนเปื้อนมาด้วย โดยเฉพาะเมื่อได้รับการจัดการไม่ดี เช่น เมื่อฝนตกลงมาชะล้างเอาสารพิษในกองขยะลงมาสู่แหล่งน้ำ ทำให้น้ำเป็นพิษ แล้วเราก็รับเอาสารพิษพวกนั้นเข้าไปด้วย ปัจจุบันพบว่า ประเทศไทยสามารถรับมือจัดการกับขยะพิษได้เพียง 49 เปอร์เซ็นต์ของกากของเสียอันตรายทั้งหมด

ในขณะที่เมื่อรัฐบาลมีแนวคิดที่จะจัดการขยะด้วยการสร้างโรงเผาขยะ ก็มีเสียงคัดค้านดังมาจากกลุ่มนักเคลื่อนไหวเพื่อสิ่งแวดล้อม เช่น กรีนพีซ ก็จะ

ออกมาต่อต้านโดยให้เหตุผลว่า เตาเผาขยะจะผลิต สารพิษที่เรียกว่าไดออกซิน ซึ่งเป็นสารก่อมะเร็งออกมา ในระหว่างการเผาไหม้ ทำให้ปัญหาขยะยังคงเป็น ปัญหาที่หาทางออกไม่ได้

กลิ่นที่ไม่พึงประสงค์อีกลักษณะหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดอันตรายกับสุขภาพร่างกายในระยะยาวและอาจเป็นอันตรายได้คือ กลิ่นของสารเคมีและแก๊สพิษ ที่ส่วนใหญ่จะออกมาจากโรงงานอุตสาหกรรมทั้งในรูปแบบของอุบัติเหตุ เช่น การรั่วไหล หรือการระเบิดของ โรงงานต่างๆ หรือการพลิกคว่ำของรถที่บรรทุกแก๊ส หรือสารเคมีต่างๆ

อีกสาเหตุหนึ่งคือ การจงใจปล่อยแก๊สพิษ ออกจากกระบวนการผลิตที่ไม่มีระบบการป้องกันผล กระทบสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิต เช่น กรณีของโรงไฟฟ้าแม่เมาะ จ.ลำปาง ที่การดำเนินการในช่วงแรกปล่อยก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์ออกมาจากกระบวนการผลิตไฟฟ้าโดยการเผาไหม้ถ่านหิน โดยไม่มีการป้องกันหรือดักจับแก๊สพิษที่ทำให้เกิด ปัญหาต่อระบบทางเดินหายใจของชาวบ้านที่อยู่โดย รอบโรงไฟฟ้าแต่อย่างใด

คว้นและฝุ่นละออง พิษภัยที่มองไม่เห็น

คว้นและฝุ่นละออง เป็นอีกหนึ่งของปัญหามลพิษทางอากาศที่เราสามารถมองเห็นได้ด้วยตาส่วนใหญ่แล้วปัญหานี้จะเกิดขึ้นกับคนเมืองมากกว่า เพราะแหล่งที่ปล่อยคว้นและฝุ่นละอองมากที่สุด จะเป็น การจราจรที่ยานพาหนะจำนวนมากจะปล่อยคว้นดำ และคว้นขาวที่เต็มไปด้วยก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์ และโรงงานอุตสาหกรรม โดยเฉพาะการทำเหมืองหิน ที่ก่อให้เกิดเศษหินปลิวฟุ้งกระจายไปสู่ชุมชนใกล้เคียง ดังนั้น คนที่อยู่เขตเมืองและเขตอุตสาหกรรมจะเสี่ยงต่อการหายใจเอาคว้นพิษและฝุ่นละอองขนาดเล็กเข้าไปในร่างกายมากกว่าคนที่อยู่ในชุมชนเล็กๆ และ สังคมเกษตรกรรม

ปัญหามลพิษทางอากาศ ยังคงมีความรุนแรงอยู่

สถิติการร้องเรียนปัญหามลพิษโดยรวมตลอดปี 2546 และ 2547 ที่รวบรวมโดยกรมควบคุมมลพิษพบว่า เป็นเรื่องร้องเรียนที่เกี่ยวข้องกับฝุ่นละอองและกลิ่นสูงถึง 65 เปอร์เซ็นต์ โดยในส่วนของฝุ่นละอองพบว่าฝุ่นที่มีขนาดเล็กมากๆ จนบางครั้งอาจมองด้วยตาเปล่าไม่เห็น ซึ่งเรียกกันทางวิทยาศาสตร์ว่า ฝุ่นที่มีขนาดเล็กกว่า 10 ไมครอน ยังคงมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะบริเวณพื้นที่ที่มีปัญหาอยู่แล้วริมถนนในเขต จ.สมุทรปราการและกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นย่านที่มีการจราจรหนาแน่น และบริเวณ ต.หน้า

พระลาน อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี ซึ่งมีการ
ระเบิดหินปูน เพื่อทำปูนซีเมนต์มานานปีอย่างต่อเนื่อง
เนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ผลกระทบของมลพิษทางอากาศ กลิ่นเหม็นๆ
และฝุ่นควันต่างๆ ต่างเป็นอันตรายต่อร่างกายคนมาก
ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย (Asia Development
Bank) หรือเอดีบี ประเมินสภาวะมลพิษทางอากาศใน
เอเชียไว้ในปี 2546 ว่า อากาศเป็นพิษในเอเชียคร่า
ชีวิตคนถึงประมาณปีละ 5 แสนคน และยังทำให้เกิด
ผู้ป่วยที่เป็นโรคเกี่ยวเนื่องกับระบบทางเดินหายใจ
เช่น หอบ หืด ภูมิแพ้ในระบบทางเดินหายใจเพิ่ม
ขึ้นด้วย ทำให้รัฐบาลต้องทุ่มเทเงินจำนวนมากเพื่อ
เยียวยาผู้ที่ป่วยด้วยโรคเหล่านี้ สำหรับประเทศไทย
พบว่า แต่ละปีเราต้องใช้จ่ายเงินค่าใช้จ่ายในการดูแล
คนป่วยด้วยโรคจากระบบทางเดินหายใจสูงถึง
ประมาณปีละ 130,000 ล้านบาท

นอกจากนี้ ยังเคยมีรายงานการศึกษาของ
นักศึกษาปริญญาเอก ตามโครงการปริญญาเอก
กาญจนาภิเษก ของสำนักงานสนับสนุนการวิจัย พบว่า
ประชาชนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ใกล้ถนนสายหลักที่
การจราจรติดขัดในรัศมีไม่เกิน 200 เมตร มีโอกาส
เสี่ยงต่อการเป็นโรคมะเร็งปอดมากกว่าคนที่บ้านเรือน
อยู่ในซอยลึก หรือห่างไกลย่านการจราจรติดขัด
รวมทั้งคนที่มบ้านเรือนอยู่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรม
ในรัศมี 1 กิโลเมตร ก็มีโอกาสรเสี่ยงต่อการเป็นมะเร็ง
ปอดสูงเช่นกัน

มลพิษทางเสียง เมื่อความตึงเครียดจะรับไหว

เวลานี้คงไม่มีใครเดียดร้อนเรื่องมลพิษทางเสียงมากไปกว่าชาวบ้านที่อยู่รอบๆ สนามบินสุวรรณภูมิ จากชุมชนเกษตรกรรมที่เต็มไปด้วยบ่อปลา ผักกระเฉด และชุมชนเมืองเล็กๆ ของทิวแถวบ้านจัดสรรที่เคยเงียบสงบมานาน บัดนี้ชาวบ้านแถบนี้กำลังประสบกับปัญหาเสียงดังของเครื่องบินที่วิ่งขึ้นลงถึงวันละประมาณ 700 เที่ยวบิน ชาวบ้านที่อยู่ใกล้ๆ สนามบินไม่สามารถออกมาใช้ชีวิตกลางแจ้ง เช่น นั่งเล่นในสวน

หย่อมบ้านตัวเอง หรือแม้แต่อยู่ในบ้านเสียงเครื่องบิน ก็ดังทะลุทะลวงเข้าไป จนไม่สามารถดูโทรทัศน์หรือฟังเพลง รวมทั้งการพูดคุยโทรศัพท์หรือการสนทนากันในชีวิตประจำวันได้อย่างปกติสุข

ปัญหาเหล่านี้ชาวบ้านที่อยู่รอบๆ สนามบินดอนเมืองน่าจะเข้าใจ

สำหรับชาวบ้านที่ไม่ได้อยู่ใกล้สนามบินก็เชื่อว่า จะปลอดภัยจากมลพิษทางเสียง เพราะต้นกำเนิดเสียงดังที่กลายเป็นสิ่งน่ารำคาญหรือมลพิษทางเสียง ไม่ได้มีเฉพาะเครื่องบินเท่านั้น หากมองในแง่ของการจราจรขนส่ง ยานพาหนะทุกชนิดสามารถเป็นแหล่งกำเนิดมลพิษทางเสียงได้ ไม่ว่าจะเป็นรถไฟ รถยนต์ รถสิบล้อ รถมอเตอร์ไซด์ เรือ ดังนั้น ทั้งชาวบ้านที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ติดหรือใกล้กับถนน สนามบิน แม่น้ำ ลำคลอง และสองข้างทางรถไฟต่างก็สามารถประสบกับเสียงดังเกินพิกัดได้เช่นกัน

ตัวเลขมาตรฐานกรมควบคุมมลพิษกำหนดไว้ว่า ระดับความดังของเสียงไม่ควรเกิน 70 เดซิเบล แต่ปรากฏว่า ถนนสายหลักในเขตกรุงเทพฯ มีเสียงดังเกินกว่า 80 เดซิเบล เช่น ถนนพหลโยธิน แขวงราชพฤกษ์ลาดพร้าว ทั้งนี้ สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวจากการจราจร เพราะยอดจำหน่ายรถยนต์แต่ละปียังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

สำหรับคนที่ไม่ได้อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครหรือใกล้ย่านที่มีการจราจรหนาแน่น ก็เชื่อว่าจะมีความสุข เพราะต้องทนฟังเสียงที่ดังเกินกว่าที่หูของคนเราจะ

รับได้เป็นเวลานาน เขตที่มีปัญหามลพิษทางเสียงอย่างต่อเนื่องและยาวนานที่สุดย่านหนึ่งคือ บริเวณหน้าโรงเรียนหน้าพระลาน จ.สระบุรี ที่พบว่าระดับเสียงเฉลี่ยอยู่ที่ 69-77 เดซิเบล และหากนับจำนวนวันที่มีเสียงเกินมาตรฐานคือ 77 เดซิเบลแล้ว จะพบว่ามากถึง 339 วันในหนึ่งปีเลยทีเดียว โดยต้นกำเนิดที่สำคัญของเสียงมาจากการประกอบอุตสาหกรรมเหมือนหินที่ต้องมีการระเบิดหิน ไม่นับเกือบตลอดเวลา รวมไปถึงกิจกรรมต่อเนื่อง เช่น รถบรรทุกหินที่วิ่งเข้าวิ่งออกผ่านบริเวณหน้าโรงเรียนและย่านชุมชนตลอดเวลา

ในปี 2547 มีข้อมูลที่เป็นการตรวจสอบสุขภาพประจำปีของตำรวจจราจร 39 โรงพักในเขตกรุงเทพฯ

มหานคร พบว่า ตำรวจจราจรถึง 35.51 เปอร์เซ็นต์ มี
ความสามารถในการรับฟังผิดปกติ โดยแพทย์ระบุว่า
เป็นเพราะตำรวจจราจรเหล่านี้ต้องยืนทำงานในที่ที่มี
เสียงดัง การจราจรจ่อแจเป็นระยะเวลานาน โดยไม่มี
เครื่องมือป้องกันเสียง

เพื่อแก้ไขปัญหาด้านเสียงที่กำลังจะรุนแรงขึ้น
โดยเฉพาะในส่วนของชาวบ้านที่อยู่รอบสนามบิน
สุวรรณภูมิ การทำอากาศยานแห่งประเทศไทยมี
นโยบายการเวนคืนที่ดิน และจ่ายเงินชดเชยให้ผู้ที่อยู่
โดยรอบสนามบิน เพื่อให้ย้ายไปหาที่อยู่ใหม่ แต่
นโยบายดังกล่าวก็ยังไม่เป็นจริง ชาวบ้านและสถาน
ศึกษาหลายแห่งยังคงไม่ได้รับเงินชดเชย และต้องใช้
ชีวิตอยู่กับเสียงดังตลอดทั้งวันทั้งคืน

อาจตายทั้งเป็น กับน้ำเป็นพิษ

ปลาที่เลี้ยงในกระชังตามแหล่งน้ำต่างๆ ลอยตายเป็นเบือ ยังคงปรากฏให้เห็นเป็นระยะ เป็นตัวชี้วัดได้อย่างชัดเจนว่า ปัญหาน้ำเน่าเสีย และน้ำปนเปื้อนสารพิษ สารเคมี ยังไม่หมดไปจากประเทศไทย สาเหตุหลักของปัญหาน้ำเสียในประเทศไทยคือ การระบายน้ำเสียจากกระบวนการผลิตทั้งจากครัวเรือน ภาคเกษตร และอุตสาหกรรม ลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ โดยไม่ผ่านการบำบัด ปัญหาจึงกระจายตัวกันอยู่ทั่ว

ประเทศและจะรุนแรงมากในเขตชุมชนหนาแน่น ทั้ง
ชุมชนเมืองและชุมชนอุตสาหกรรม

ลุ่มน้ำปิง วัง ยม และน่าน ซึ่งเป็นลุ่มน้ำที่
สำคัญของภาคเหนือ กำลังเป็นพื้นที่ที่ยังไม่มีการ
ขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมหนักที่จะก่อให้เกิด
มลพิษทางน้ำมากนัก จะพบว่าปัญหาส่วนใหญ่เกิดจาก
ภาคเกษตร การทิ้งของเสียลงสู่แม่น้ำ ลำคลองและ
น้ำเสียที่ไหลออกมาจากตัวเมือง ลงสู่แม่น้ำลำคลอง
โดยไม่ผ่านการบำบัด ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ในแม่น้ำ
ลำคลองจะมีแบคทีเรียที่เรียกกันว่า กลุ่มฟิคอลโคลิ
ฟอร์มสูง ขณะที่มีความออกซิเจนในน้ำต่ำ ซึ่งทั้งสอง
ปัญหาทำให้สิ่งมีชีวิตไม่สามารถเจริญเติบโตในลำน้ำ
ได้ น้ำจะกลายเป็นสีเขียว มีฟอง และมีกลิ่นเหม็น
ไม่สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้

แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำท่า
จีน ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักของภาคกลาง โดยเฉพาะ
แม่น้ำท่าจีน ไหลผ่านพื้นที่ที่มีการทำการเกษตรทั้ง
แปลงปลูกผัก สวนผลไม้ ทำให้แม่น้ำเกิดการปนเปื้อน
ของสารเคมี ปุ๋ย และยาฆ่าแมลง เมื่อน้ำไหลเรื่อยลง
มาทางตอนใต้จะพบกับฟาร์มเลี้ยงสัตว์ใน จ.นครปฐม
ของเสียจากฟาร์มหมูจำนวนมากไหลลงแม่น้ำ เมื่อ
แม่น้ำไหลผ่านเขตชุมชน ตำบล เทศบาล ก็พบกับน้ำ
เสียที่ไหลลงมาจากชุมชน รวมถึงขยะมูลฝอยต่างๆ
ด้วย

ในส่วนของแม่น้ำแม่กลองพบว่า ริมสองฝั่งแม่น้ำ
มีการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง

ทั้งโรงงานฟอกหนัง โรงงานน้ำตาล โรงงานผลิตสุรา โรงงานกระดาษในเขตกาญจนบุรีและราชบุรี อีกทั้งกรณีการปนเปื้อนของตะกั่วที่ออกมาจากเหมืองคลิตี้ที่กาญจนบุรี ทำให้น้ำในแม่กลองมีปัญหาเรื่องความเป็นพิษด้วย รายงานเรื่องชาวบ้านริมฝั่งแม่น้ำแม่กลองที่ยังใช้น้ำจากแม่น้ำเพื่อการบริโภคโดยตรงเกิดอาการแพ้จนผิวหนังพุพองเป็นผื่นคันจึงมีปรากฏให้เห็นผ่านทางสื่อมวลชนเป็นระยะๆ

เช่นเดียวกับแม่น้ำปัตตานีที่พบว่า มีการปนเปื้อนของสารหนูบริเวณต้นน้ำใน อ.บันนังสตา จ.ยะลา สาเหตุมาจากกองขี้แร่ที่ถูกทิ้งอยู่ในพื้นที่ 54 ไร่บริเวณเหมืองเก่าซึ่งแม้กรมทรัพยากรธรณี จะพยายามนำฝังกลบให้ถูกวิธี แต่ก็ทำได้เพียง 40 เปอร์เซ็นต์ของกองขี้แร่ทั้งหมดเท่านั้น

แม่น้ำป่าสักเริ่มมีปัญหาน้ำเน่าเสียนับแต่เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์เริ่มเก็บกักน้ำเป็นต้นมา เพราะทำให้กระแสน้ำลดลง น้ำหยุดนิ่งไม่ไหลเวียน ขณะที่ยังต้องเป็นที่รองรับน้ำเสียจากกระชังปลาของชาวบ้าน เช่นเดียวกับแม่น้ำบางปะกง แม่น้ำสายหลักของภาคตะวันออกที่พบว่า นับแต่มีการปิดเขื่อนทดน้ำบางปะกงในปี 2543 ทำให้ระดับการหมุนเวียนของน้ำผิดปกติ ขณะที่ฟาร์มหมู โรงงานอุตสาหกรรม และแหล่งชุมชนยังคงทิ้งน้ำเสียลงมาอย่างต่อเนื่อง กระทั่งกรมชลประทานซึ่งเป็นเจ้าของโครงการเขื่อนบางปะกงต้องยกเลิกการทำงานของเขื่อนดังกล่าว และยอมรับความผิดพลาดในการก่อสร้างด้วย

หากมองภาพรวมคุณภาพแหล่งน้ำของประเทศ แล้วพบว่า ส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่ลดต่ำลงทุกปี เช่น แม่น้ำตราด ในปี 2547 ถูกกรมควบคุมมลพิษปรับลดชั้นคุณภาพของน้ำจากดีมาเป็นพอใช้ และแม่น้ำนครนายก แม่น้ำบางปะกงถูกปรับจากพอใช้มาเป็นเสื่อมโทรม ในส่วนของกรุงเทพฯ ข้อมูลจากสำนักการระบายน้ำ กทม. ในปี 2546 พบว่า คลองที่สกปรกที่สุดคือ คลองห้วยขวาง รองลงมาคือคลองไผ่สิงโต ส่วนคลองบางขุนเทียน ที่เชื่อมต่อกับชายทะเลถูกจัดอันดับเป็นคลองที่สกปรกน้อยที่สุด

อนาคตของมลพิษ ในบ้านเรา

แม้ภาครัฐทั้งส่วนกลางและท้องถิ่นจะมีนโยบายและโครงการพัฒนาต่างๆ เพื่อมุ่งจัดการปัญหามลพิษ แต่หลายโครงการก็ไม่สามารถใช้งานได้เต็มประสิทธิภาพ บ้างก็เกิดมาจากการคอร์รัปชัน จนทำให้โครงการเกิดขึ้นอย่างไม่สมบูรณ์ เช่น กรณีโครงการบำบัดน้ำเสียคลองด่าน สมุทรปราการ ที่ถูกวิจารณ์ว่ามีขนาดใหญ่เกินไปและใช้เงินก่อสร้างมากเกินความจำเป็น มีปัญหาเรื่องการคอร์รัปชัน วันนี้แม้จะเปิดดำเนินการแล้ว แต่ก็ไม่สามารถใช้งานได้เต็มที่

สำหรับภาพรวมทั่วไป ข้อมูลในปี 2547 ระบุว่า กรมควบคุมมลพิษได้สร้างระบบบำบัดน้ำเสียทั่วประเทศแล้วจำนวน 86 แห่ง ส่งมอบให้แก่ท้องถิ่นแล้ว 62 แห่ง ส่วนอีก 24 แห่งที่สร้างเสร็จแล้ว อยู่ในสภาพที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้ และในสถานที่ส่งมอบให้แก่ท้องถิ่นแล้วทั้ง 62 แห่ง พบว่าท้องถิ่นยังไม่สามารถจัดการบริหารต่อไปได้ถึง 6 แห่ง ส่วนที่เหลือใช้งานอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้ต้องส่งช่างเทคนิคเข้าไปดูแลจัดการซ่อมแซมระบบใหม่

นอกจากนี้ยังพบว่า มีเทศบาล 1,061 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) อีก 6,743 แห่ง ที่ยังไม่มีระบบบำบัดน้ำเสีย ซึ่งกรมควบคุมมลพิษอยู่ระหว่างการจัดลำดับความสำคัญว่า ควรติดตั้งให้ที่ใดก่อน โดยต้องตรวจดูความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขนาดของชุมชน และการจัดเก็บค่าธรรมเนียมด้วย เนื่องจากปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สามารถจัดการเก็บค่าบำบัดน้ำเสียมีเพียงไม่กี่แห่งเท่านั้น เช่น เทศบาลตำบลแสนสุข อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี เมืองพัทยา จ.ชลบุรี เทศบาลเมืองปาดอง จ.ภูเก็ต และเทศบาลนครหาดใหญ่ จ.สงขลา แต่ก็ยังเป็นการจัดเก็บที่ได้ไม่เต็มที่

หากมองจากการจัดการปัญหามลพิษทางน้ำ โดยเทียบกับความพร้อมของหน่วยงานที่มีหน้าที่ติดตั้งระบบคือ กรมควบคุมมลพิษและหน่วยงานที่มีหน้าที่บริหารคือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้วพบว่า ยังมีความพร้อมที่จะดำเนินการให้มีประสิทธิภาพได้น้อย

อยู่ ดังนั้น ภาวะมลพิษทางน้ำจะยังอยู่กับประเทศไทยไปอีก ซึ่งแผนการพัฒนาในอีก 5 ปีนับจากนี้ไป จึงต้องเร่งให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถบริหารจัดการได้ดี โดยเฉพาะกับท้องที่ที่มีการติดตั้งระบบไว้แล้ว

ส่วนกรณีมลพิษทางอากาศและเสียงพบว่า มีความพยายามจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดการปัญหา และดูเหมือนจะมีแนวโน้มไปได้ดี แต่ก็เป็นในบางกรณีเท่านั้น เช่น กรมควบคุมมลพิษร่างแผนแม่บทจัดการคุณภาพอากาศและเสียงขึ้น โดยแผนนี้

จะเป็นตัวกำหนดนโยบายครอบคลุมตั้งแต่ปี 2548-2559

อย่างไรก็ดี แผนนี้ยังไม่ถูกนำมาใช้อย่างเป็นรูปธรรม การควบคุมมลพิษทางเสียงและอากาศจากการจราจรมีแนวโน้มว่า จะเป็นปัญหาที่ประเทศไทยจัดการได้ดีที่สุด ในบรรดาปัญหามลพิษทั้งหมด มีการยกเลิกการใช้น้ำมันเตา ที่มีปริมาณกำมะถันสูงเกินร้อยละ 2 ตั้งแต่ปี 2546 และจากการที่ประเทศไทยใช้มาตรฐานการผลิตรถยนต์แบบได้หวั่นซึ่งมีความเข้มงวดในกระบวนการผลิตสูงกว่ายุโรป ทำให้อุตสาหกรรมการผลิตจักรยานยนต์ในประเทศไทยเปลี่ยนจากแบบ 2 จังหวะ ที่มีการระบายก๊าซไฮโดรคาร์บอนในไอเสียสูง มาเป็นแบบ 4 จังหวะที่ปล่อยก๊าซออกมาต่ำกว่า ทำให้บนถนนของประเทศไทยมีรถมอเตอร์ไซด์ 2 จังหวะน้อยลงไปด้วย ก็เป็นการลดมลพิษลงไปโดยอัตโนมัติ

อย่างไรก็ดี ในส่วนของสนามบินสุวรรณภูมิ แม้ว่าจะมีการกำหนดให้ทำรายงานผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม และหาทางบรรเทาปัญหาเรื่องเสียงให้กับชุมชนรอบสนามบิน รวมทั้งคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติเคยมีมติในเดือนเมษายน 2547 กำหนดกรอบในการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางเสียง แต่การทำอากาศยานแห่งประเทศไทยก็ยังไม่สามารถทำตามนโยบายและข้อเรียกร้องต่างๆ ได้เสียงจากสนามบินสุวรรณภูมิจึงยังเป็นปัญหาที่ทำให้ทลายทั้งการทำอากาศยานแห่งประเทศไทย กรม

ควบคุมมลพิษ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของพื้นที่รอบสนามบินอยู่

ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ได้พัฒนาความรู้ทางเทคนิคและออกมาตรการกำกับควบคุมจำนวนมาก ได้มีการเผยแพร่หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายค่าความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่การตรวจสอบและการควบคุมมลพิษ เป็นภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งจำเป็นที่จะต้องเพิ่มศักยภาพ ทั้งในด้านความรู้ บุคลากรและงบประมาณเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้ทันต่อเหตุการณ์ รวมทั้งการขยายการกำกับดูแลการใช้วัตถุอันตรายและการจัดการกากของเสียอันตรายจากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว

การจัดการมลพิษในช่วง 5 ปีข้างหน้า จึงต้องเน้นที่การขับเคลื่อนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการรณรงค์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในหลักการพื้นฐาน 8 ประการ เช่น การคิดหรือทบทวนใหม่ (เช่น การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบางอย่าง เช่น ใช้ถุงผ้าแทนการใช้ถุงพลาสติก) การเลิกใช้ (เช่น สารเคมี) การลดการใช้ การใช้ประโยชน์ซ้ำหลายรอบ การแปรรูปเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ การซ่อมแซม เป็นต้น

แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2550-2554

การจัดการมลพิษ

บัญชีอักษรย่อชื่อหน่วยงาน

ตัวย่อ	ชื่อหน่วยงาน	ตัวย่อ	ชื่อหน่วยงาน
กก.	กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	ยธ.	กระทรวงยุติธรรม
กค.	กระทรวงการคลัง	รง.	กระทรวงแรงงาน
กต.	กระทรวงการต่างประเทศ	วช.	สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
กนอ.	การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย	วท.	กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
กปน.	การประปานครหลวง	วธ.	กระทรวงวัฒนธรรม
กปร.	การประปาส่วนภูมิภาค	ศธ.	กระทรวงศึกษาธิการ
กษ.	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	สกว.	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
กห.	กระทรวงกลาโหม	สกส.	สำนักงานคณะกรรมการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น
คค.	กระทรวงคมนาคม	สคก.	สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
ทก.	กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	สงป.	สำนักงานงบประมาณ
ทส.	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	สธ.	กระทรวงสาธารณสุข
นร.	สำนักนายกรัฐมนตรี	สสส.	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
ปปง.	สำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน	สอท.	สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
พณ.	กระทรวงพาณิชย์	อก.	กระทรวงอุตสาหกรรม
พน.	กระทรวงพลังงาน	อบจ.	องค์การบริหารส่วนจังหวัด
พม.	กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	อปท.	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
มท.	กระทรวงมหาดไทย	NGOs	องค์กรพัฒนาเอกชน
มสช.	มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ		

กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างภูมิปัญญาร่วมกันของภาคีต่างๆ เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลผลิต จังหวัดมีการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างมีส่วนร่วม
ตัวชี้วัด ทุกจังหวัดมีการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างมีส่วนร่วม

มาตรการ	แนวทางการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้นำไปปฏิบัติ
1. สร้างกลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างครบวงจร	1.1 รณรงค์ให้ประชาชน ชุมชน วัด โรงเรียน มีความสนใจ มีความรู้และให้ความสำคัญแกสิ่งแวดล้อม โดยใช้นวัตกรรมโครงการ เช่น โครงการรักลูก รักสัตว์ แม่บ้านสีเขียว (การใช้ถุงผ้าไปตลาด บริโภคผักปลอดสารพิษ คัดแยกขยะ การใช้สินค้าบริการที่ไม่เป็นภัยต่อสิ่งแวดล้อม) หรือการเน้นประเด็นผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมต่อสุขภาพ	ทส.
	1.2 สร้างโครงการที่ประชาชนไทยทั้งประเทศจะได้มีส่วนร่วมในการฟื้นฟูป้องกัน ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่	ทส.

มาตรการ	แนวทางการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้นำไปปฏิบัติ
	<p>หัวในวโรกาสที่จะทรงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษาในปี 2550 และ 84 พรรษา (7 รอบ) ในปี 2554</p>	
	<p>1.3 ให้ชุมชน/เครือข่าย มีส่วนร่วมวางแผนจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ต้น รวมทั้งสนับสนุนให้ครัวเรือนบำบัดน้ำเสีย</p>	ทส.
	<p>1.4 สร้างเครือข่ายประชาชนในการเฝ้าระวังมลพิษ มีระบบตรวจสอบมลพิษที่ประชาชนเข้าใจง่าย ต้นทุนต่ำ เครือข่ายสามารถติดตามสถานการณ์ได้ตลอดเวลา รวมทั้ง สร้างแรงจูงใจให้องค์กรภาคประชาชน และเครือข่ายสามารถแจ้งเบาะแสการละเมิดกฎหมายสิ่งแวดล้อม</p>	ทส.
<p>2. สร้างกลไก และกระบวนการ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินการโครงการขนาดใหญ่ด้านการบำบัดมลพิษ</p>	<p>2.1 ผลักดันให้มีการดำเนินการตามกฎหมาย เพื่อให้เกิดกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่เหมาะสมก่อนการอนุญาต และดำเนินโครงการขนาดใหญ่ทุกประเภท</p>	ทส.
	<p>2.2 จัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อให้ความเห็นแก่โครงการพัฒนาที่อาจมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และรายงานการประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม</p>	ทส.

มาตรการ	แนวทางการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้นำไปปฏิบัติ
	2.3 สร้างกลไกและกระบวนการในการติดตามผลกระทบสิ่งแวดล้อมของโครงการของรัฐและความสัมพันธ์ของโครงการของรัฐที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีส่วนร่วม	ทส.
3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ-ภาคเอกชน-ภาคประชาชน เพื่อลดขยะมูลฝอยและนำกลับมาใช้ประโยชน์มากขึ้น	3.1 รณรงค์ให้ผู้จำหน่ายสินค้ามีส่วนร่วมในการลดปริมาณบรรจุภัณฑ์ เช่น การตั้งราคาที่แตกต่างกันระหว่างสินค้าที่มีและไม่มีบรรจุภัณฑ์ การยกเลิกใช้ผลิตภัณฑ์ที่กำจัดยาก และการจัดทำระบบรับซวกคืน	ทส. มท. NOGs
	3.2 สร้างแรงจูงใจให้ครัวเรือนคัดแยกขยะทั้งนี้ อปท. จะต้องพัฒนาระบบแยกขยะควบคู่ไปด้วย	ทส. มท. NGOs
	3.3 สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่ย่อยสลายง่ายขึ้น	ทส. วท.
4. สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของสินค้าและบริการต่างๆ	4.1 ศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของสินค้า กระบวนการผลิต และบริการต่างๆ	ทส.
	4.2 ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ และถ่ายทอดความรู้ให้แก่ทุกภาคส่วนผ่านสื่อมวลชนทุกแขนง	ทส.

มาตรการ	แนวทางการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้นำไปปฏิบัติ
<p>5. สร้างความตระหนัก และสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องในประเด็นสิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อนมากขึ้น</p>	<p>5.1 สร้างความรู้ และความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับผลกระทบจากของเสียอันตรายในผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว และปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก</p>	<p>ทส. วท. NGOs ภาคเอกชน</p>
	<p>5.2 ขอความร่วมมือจากองค์กรระหว่างประเทศในด้านความรู้เกี่ยวกับผลกระทบทางสุขภาพที่เคยเกิดขึ้นในโลกพัฒนาแล้ว</p>	<p>สธ. ทส. วท. NGOs ภาคเอกชน</p>
	<p>5.3 รณรงค์ให้ความรู้ในโรงเรียน สถาบันการศึกษา องค์กรขนาดใหญ่ สถาบันสงฆ์ และสถาบันการศึกษาของสงฆ์</p>	<p>ศธ. ทส. วท. NGOs ภาคเอกชน อก.</p>

กลยุทธ์ที่ 2

การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของทุกภาค

ผลผลิต

ขยะมูลฝอยในเขตเมืองได้รับการจัดการ

ตัวชี้วัด

อัตราการเกิดขยะมูลฝอยในเขตเมืองลดลง

มาตรการ	แนวทางการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้นำไปปฏิบัติ
1. ยกระดับการจัดการ มูลฝอยให้ เป็น นโยบายที่เป็นวาระ แห่งชาติมีผลเป็น รูปธรรม เสร็จสิ้น ภายใน ปี พ.ศ.2554	1.1 กำหนดบทบาทภาคีที่เกี่ยวข้องและ บูรณาการแผนยุทธศาสตร์ด้านขยะ มูลฝอยของหน่วยงานต่างๆ เข้าด้วย กัน	นร.
	1.2 ประกาศเป็นวาระแห่งชาติ ให้ทุก ส่วนราชการทั้งส่วนกลางและท้องถิ่น ประกาศกฎกระทรวง/เทศบัญญัติ/ ข้อบัญญัติ เพื่อบังคับใช้และจัดสร งงบประมาณให้มีการบริหารจัดการ อย่างครบวงจรให้แล้วเสร็จสมบูรณ์ และเห็นผลภายใน 5 ปี	นร.
	1.3 สนับสนุน จูงใจ ให้ภาคเอกชนและ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ จัดการขยะอย่างต่อเนื่อง จัดทำ โครงการ 5 ปี เช่น “โครงการลดมลพิษ อุทกสงคราชนัน”	ทส.
2. มีการประเมินผล กระทบสิ่งแวดล้อม	2.1 บูรณาการ SIA, HIA ในกระบวนการ EIA อย่างเป็นระบบและสมบูรณ์	ทส.

มาตรการ	แนวทางการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้นำไปปฏิบัติ
ของยุทธศาสตร์การ พัฒนาทุกระดับ (SEA)	2.2 เริ่มกระบวนการ SEA ซึ่งเป็นการ ประเมินเชิงยุทธศาสตร์อย่างรอบด้าน	ทส.
	2.3 เลือกลงนโยบายหรือพื้นที่นำร่องในการ จัดทำ SEA เช่น การบริหารจัดการ ลุ่มน้ำทั้งระบบหรือครัวของโลก การขนส่งมวลชน เป็นต้น	ทส.
3. ใช้มาตรการทางสังคม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การบริหารจัดการ คุณภาพสิ่งแวดล้อม	3.1 ออกประกาศสาธารณะยกย่องเชิดชู และให้รางวัลองค์กรและผู้ประกอบการ ที่มีผลงานดีเด่นด้านสิ่งแวดล้อม โดยการใช้หลักการป้องกันไว้ก่อนใน การผลิต และ/หรือมีการรักษาสิ่ง แวดล้อมในกระบวนการผลิต	อก. สอท.
4. ปรับปรุงและเพิ่มเติม มาตรการทางกฎหมาย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การบริหารจัดการ คุณภาพสิ่งแวดล้อม	4.1 ปรับปรุงกฎหมายเพื่อสนับสนุนให้ องค์กรประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมใน การฟ้องคดีและบังคับใช้กฎหมายสิ่ง แวดล้อม เพื่อคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ของส่วนร่วม	ทส.
	4.2 ปรับปรุงกฎหมายเพื่อเปลี่ยนแปลง ภาระการพิสูจน์เรื่อง causation ใน คดีสิ่งแวดล้อม (การพิสูจน์ว่าความ เสียหายเกิดจากการกระทำหรือ ละเว้นกระทำของผู้ถูกกล่าวหา) เพื่อให้ผู้เสียหายไม่ต้องมีภาระ การพิสูจน์มากเกินไป	ทส.

มาตรการ	แนวทางการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้นำไปปฏิบัติ
	4.3 ควบคุมการใช้สารเคมีอันตรายในชุมชน เช่น สวนเกษตร สวนส้ม ให้เข้มงวด โดยใช้มาตรการทางสังคม กฎหมาย และทางเศรษฐศาสตร์อย่างเหมาะสม	อก. ทส. มท.
5. เพิ่มเครื่องมือและมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อขยายขอบเขตการกำกับให้กว้างขวางยิ่งขึ้น	5.1 ปรับปรุงและเพิ่มเติมมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมและมาตรฐานควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิด	ทส. อก.
	5.2 ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการและบรรษัทเกิดความตระหนักรู้ (awareness) ในด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) การลงทุนที่รับผิดชอบต่อสังคม (SRI) และการรายงานที่แสดงความรับผิดชอบต่อสังคม (SRR)	ทส. อก. NGOs
	5.3 ให้มีกลไกในการจัดการของเสียอันตรายจากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้วจากชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ	ทส. มท.
	5.4 ใช้มาตรการกำหนดเขต (zoning) ในการกำกับและควบคุมมลภาวะจากฝุ่น เสียงและกลิ่น	ทส. อก.
6. ใช้ระบบแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการเข้าร่วมรักษาและฟื้นฟู	6.1 ใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์ที่ยืดหยุ่น เพื่อเอื้ออำนวยให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมที่มีการผลิตอยู่ใน	อก.

มาตรการ	แนวทางการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้นำไปปฏิบัติ
สิ่งแวดล้อม	แหล่งชุมชนสามารถย้ายแหล่งผลิตไปสู่พื้นที่ที่เหมาะสม เช่น การให้เงินกู้ปลอดดอกเบี้ยในระยะ 5 ปีแรก และดอกเบี้ยต่ำใน 5 ปี ต่อๆ ไป	
	6.2 ใช้มาตรการการเงิน เช่น ให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ/ปลอดดอกเบี้ยจากกองทุนอนุรักษ์พลังงานเพื่อสนับสนุนให้ผู้ประกอบการทดโดยสาธารณะปรับเปลี่ยนเครื่องยนต์ใหม่ที่มีมลพิษต่ำ	อก.
	6.3 ใช้มาตรการการเงิน เช่น ให้กู้ดอกเบี้ยต่ำ/ปลอดดอกเบี้ยจากกองทุนอนุรักษ์พลังงานเพื่อสนับสนุนให้ผู้ประกอบการทดโดยสาธารณะปรับเปลี่ยนเครื่องยนต์ใหม่ที่มีมลพิษต่ำ	พพ.
7. เพิ่มแหล่งเงินทุนและประสิทธิภาพของการใช้กองทุนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	7.1 ผลักดันให้มีการจัดสรรเงินจากกองทุนน้ำมันให้แก่กองทุนสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง	กค. พน. ทส.
	7.2 ปรับปรุงกฎหมายให้สามารถเก็บภาษีสิ่งแวดล้อมและค่าธรรมเนียมด้านสิ่งแวดล้อมและสามารถนำรายได้ส่วนนี้ไปสมทบกองทุนสิ่งแวดล้อม	กค. ทส.

กลยุทธ์ที่ 3 การขับเคลื่อนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงรุกในท้องถิ่น

ผลผลิต อปท. มีขีดความสามารถในการจัดการสิ่งแวดล้อม

ตัวชี้วัด

- (1) ร้อยละ 50 ของเทศบาลทุกระดับมีการจัดการน้ำเสีย
- (2) ทุกเทศบาลนคร เทศบาลเมือง กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา มีคุณภาพอากาศไม่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน

มาตรการ	แนวทางการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้นำไปปฏิบัติ
1. จัดตั้งเครือข่าย อปท. เพื่อสิ่งแวดล้อม	1.1 สร้างเครือข่าย อปท. ที่มีความสนใจในการจัดการและควบคุมมลพิษจากแหล่งกำเนิดและกำหนดเงินอุดหนุน อปท. เฉพาะกิจเพื่อให้มีการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมให้แล้วเสร็จและสมบูรณ์ใน 5 ปี	ทส. มท.
	1.2 ทำโครงการนำร่องเพื่อวิเคราะห์ปัญหาแลกเปลี่ยนข้อมูลและแก้ไขปัญหาพร้อมกัน	ทส. มท.
	1.3 สนับสนุนให้สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นมีบทบาทเป็นที่เลี้ยงทางวิชาการของ อปท. ในการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม	ทส. มท.
	1.4 สนับสนุนให้ชุมชน/สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นที่สามารถติดตามประเมินผลการจัดการสิ่งแวดล้อมของ อปท.	ทส. มท.

มาตรการ	แนวทางการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้นำไปปฏิบัติ
	เพื่อให้การแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ มีประสิทธิผลมากขึ้น	
2. เพิ่มสมรรถนะของ อปท. ในการจัดการ มลพิษในท้องถิ่น	2.1 สร้างความเข้าใจและสนับสนุนการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ในการจัดการมลพิษให้กับ อปท.	ทส. มท. กค.
	2.2 ให้ อปท. ร่วมกันจัดทำศูนย์จัดการขยะรวมโดยให้แยกจากผลิตภัณฑ์อันตรายที่ใช้แล้วของชุมชน เพื่อนำไปรีไซเคิลและบำบัดอย่างถูกต้องสำหรับในบางพื้นที่ อปท. อาจลงทุนร่วมกันหรือจัดการขยะมูลฝอยแบบกลุ่ม (clustering) เพื่อการประหยัดจากขนาด	ทส. อก. มท.
	2.3 ปรับปรุงและฟื้นฟูระบบบำบัดน้ำเสียรวมมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเร่งรัดการติดตั้งระบบบำบัดน้ำเสียรวม	มท. ทส.
	2.4 ปรับปรุงเตาเผาศพให้ได้มาตรฐานเพื่อลดการเผาในที่โล่ง	มท.
	2.5 ปรับปรุงระเบียบ/ข้อกำหนดในการติดตั้งระบบบำบัดน้ำเสียดัดกับที่สำหรับอาคารบ้านเรือนในพื้นที่ที่ไม่สามารถก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสียรวมได้ รวมทั้งการติดตั้งระบบ	มท. ทส.

มาตรการ	แนวทางการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้นำไปปฏิบัติ
	บำบัดน้ำเสียแบบกลุ่มอาคาร (cluster treatment)	
	2.6 ปรับปรุงกฎหมายเพื่อจัดระบบภาษีท้องถิ่นให้เป็นไปตามระดับมลพิษและปรับเกณฑ์การอุดหนุนของรัฐที่ให้อปท. โดยคำนึงถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม	กค. ทส. อก. มท.
	2.7 กำหนดพื้นที่ฉนวนป้องกัน (buffer zone) ระหว่างนิคมอุตสาหกรรมและชุมชน และมีกลไกชดเชยหรือกลไกที่จะสร้างส่วนแบ่งรายได้ที่เป็นธรรมให้กับประชาชน/ชุมชนที่เป็นกลุ่มผู้มีส่วนเสียอันเกิดจากผลกระทบจากการบำบัดหรือกำจัดมลพิษ เช่น หลุมฝังกลบ ชยะ เต่าเผาขยะ บ่อบำบัดน้ำเสีย ฯลฯ รวมทั้งโรงงานอุตสาหกรรม/เขตประกอบการอุตสาหกรรม/นิคมอุตสาหกรรมที่มีการระบายมลพิษทางอากาศ	มท. อก. ทส.
	2.8 สร้างแรงจูงใจในการจัดทำข้อมูลมลพิษระดับ อปท. ในรูปของโครงการเทียบสมรรถนะ (benchmark) และการให้รางวัล	ทส. มท.
3. เพิ่มประสิทธิภาพในการตรวจสอบ	3.1 พัฒนาเทคโนโลยีการบำบัดน้ำเสียที่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและ	ทส.

มาตรการ	แนวทางการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้นำไปปฏิบัติ
ควบคุมแหล่งกำเนิดมลพิษ	สังคม สำหรับ อปท. ขนาดเล็ก รวมทั้งจัดทำคู่มือและเผยแพร่แก่ อปท.	
	3.2 กำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการปฏิบัติที่ชัดเจนให้ อปท. ในการตรวจสอบและควบคุมแหล่งกำเนิดมลพิษ	ทส. อก.
	3.3 เพิ่มขีดความสามารถของ อปท. ในการตรวจสอบแหล่งกำเนิดมลพิษ และบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม เช่น จัดตั้งหน่วยงานเคลื่อนที่เร็วที่รับแจ้ง ตรวจสอบมลพิษ ซึ่งทำงาน 24 ชั่วโมง 7 วันต่อสัปดาห์	ทส. อก.
	3.4 บังคับตามกฎหมายให้สถานประกอบการบำบัดมลพิษเบื้องต้น เช่น การติดตั้งระบบบำบัดน้ำเสีย และการจัดการขยะ เป็นต้น	มท.
	3.5 กำหนดให้ฟาร์มหมู ผู้เลี้ยงกุ้ง ฯลฯ มีบ่อบำบัดน้ำเสียในพื้นที่เลี้ยงกุ้งของตนเอง โดยในกรณีที่มีขนาดพื้นที่เลี้ยงไม่มาก ให้ผู้เลี้ยงสามารถทำบ่อบำบัดร่วม ห้ามทิ้งน้ำเสียลงทะเลและคลองระบายน้ำโดยไม่ผ่านการบำบัด	ทส. กษ. มท.
	3.6 เพิ่มประสิทธิภาพในการกำกับดูแลในท้องถิ่นในเขตเมือง	ทส. มท.

มาตรการ	แนวทางการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้นำไปปฏิบัติ
	3.7 ควบคุมการเผาในที่โล่งในภาคเกษตรกรรม โดยใช้มาตรการจูงใจและบังคับใช้กฎหมายเพื่อลดผลกระทบที่มีต่อคุณภาพดินและลดมลพิษทางอากาศ	กษ. ทส. มท.
4. การใช้เครื่องมือการเงินและการคลังมาช่วยทำให้การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ	4.1 กำหนดพิสัยค่าธรรมเนียมและภาษีสิ่งแวดล้อมและคู่มือแนะนำการเลือกใช้ให้เหมาะสม สำหรับ อปท. สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเก็บค่าธรรมเนียมการบำบัดน้ำเสียและค่าธรรมเนียมการเก็บขนและกำจัดขยะมูลฝอยในระดับที่ทำให้มีการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมพื้นที่ได้กว้างขวางมากขึ้น	สถ. สงป. กค.
	4.2 กำหนดสัดส่วนรายได้ที่รัฐจัดสรรให้มาใช้ในการบำรุงรักษาและพัฒนา ระบบบำบัดมลพิษรวมทั้ง การจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในระดับพื้นที่	มท. สกล.
	4.3 กำหนดให้ อปท. ต้องจัดทำรายงานตัวชี้วัดด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อขออนุมัติเงินอุดหนุนท้องถิ่นจากรัฐบาล และรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ประชาชนในท้องถิ่นรับทราบ	สงป. สกล. มท.

กลยุทธ์ที่ 6 กำกับ ดูแลและฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้มีความสมดุล และยั่งยืน

- ผลผลิต** มีกลไกการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม
- ตัวชี้วัด**
- (1) ทุกจังหวัดที่มีเทศบาลนครที่มีประชากรเกินกว่า 100,000 คน มีการรับซื้อคืนของเสียอันตรายจากชุมชน
 - (2) ร้อยละ 95 ของกากของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรม ได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม
 - (3) ร้อยละ 40 ของขยะชุมชนมีการนำกลับมาใช้ใหม่ (recycle)
 - (4) อัตราการเพิ่มของก๊าซเรือนกระจกลดลง

มาตรการ	แนวทางการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้นำไปปฏิบัติ
1. บูรณาการการจัดการขยะมูลฝอยและกากของเสียอันตรายอย่างครบวงจร	1.1 ใช้มาตรการทางการเงินส่งเสริมภาคเอกชนให้เข้ามาลงทุนด้านการจัดการของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรมและชุมชน	อก. กค.
	1.2 เร่งรัดการกำหนดแนวทางการจัดการของเสียอันตรายจากชุมชน การรับคืนซากของผู้ประกอบการ และบังคับใช้ให้เกิดการปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยออกกฎหมายเพื่อจัดการของเสียอันตรายจากผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว	อก. ทส. มท.

มาตรการ	แนวทางการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้นำไปปฏิบัติ
	1.3 สนับสนุนให้ อบจ./จังหวัด มีศูนย์รวบรวมของเสียอันตรายจากชุมชน	อก. มท.
	1.4 ใช้มาตรการทางการเงิน การคลัง สนับสนุนการจัดการของเสียอันตรายจากชุมชน โดยเฉพาะขยะอันตรายชุมชนที่มีมูลค่าซากต่ำ	กค. อก.
	1.5 ศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนผลประโยชน์ของทางเลือกในการจัดการขยะ รวมทั้งการสนับสนุนธุรกิจรีไซเคิล	ทส. อก. วท.
	1.6 ส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยพัฒนาสินค้าที่ผลิตจากรีไซเคิลแล้ว	ทส. อก. วท.
	1.7 ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ประกอบการผลิตสินค้า/ผู้จำหน่ายสินค้ามีส่วนร่วมในการเรียกคืนซากบรรจุภัณฑ์/ผลิตภัณฑ์เสื่อมสภาพมาใช้ประโยชน์	อก. ทส. มท.
	1.8 หาแนวทางเพิ่มประสิทธิภาพการเก็บรวบรวม-ขนส่งขยะมูลฝอย เช่น การจัดทำจุดรับซื้อคืนซากในร้านค้า	มท. ทส.
	1.9 สนับสนุนให้เครือข่าย/โรงเรียนเป็นแม่ข่ายของการเก็บซากผลิตภัณฑ์อันตราย เช่น ถ่านไฟฉายใช้แล้ว ซากภาชนะกำจัดยาก ฯลฯ	มท. ทส.

มาตรการ	แนวทางการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้นำไปปฏิบัติ
<p>2. ส่งเสริมการปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตและบริการ</p>	<p>2.1 ส่งเสริมการผลิตที่สะอาด และสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีที่สะอาดและพลังงานทดแทน รวมทั้งจัดทำคู่มือเผยแพร่เทคโนโลยีสะอาด</p>	<p>อก. พน. ทส. วท.</p>
	<p>2.2 ขยายผลจากประสบการณ์เรียนรู้ในอดีต โดยตั้งศูนย์ข้อมูลเทคโนโลยีการผลิตที่สะอาดแห่งชาติในลักษณะ one-stop center และจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์พัฒนาบุคลากรในด้านเทคโนโลยีสะอาด โดยเฉพาะสำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในกลุ่มวิสาหกิจ (cluster) และคู่ค้าธุรกิจ (supply chain)</p>	<p>ทส. อก. พน. วท.</p>
	<p>2.3 ใช้มาตรการทางการเงินส่งเสริมกระบวนการผลิตและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ให้กู้จากกองทุนสิ่งแวดล้อมในอัตราดอกเบี้ยต่ำ ออกมาตรการจูงใจให้ธนาคารใช้หลักการ CT เป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์การพิจารณาการให้กู้เป็นต้น</p>	<p>ทส. อก. กค.</p>
	<p>2.4 สนับสนุนให้ภาคเอกชนมีบุคลากรด้านสิ่งแวดล้อม และให้บุคคลเหล่านี้มีโอกาสก้าวหน้าทางอาชีพอย่างต่อเนื่อง</p>	<p>อก.</p>

มาตรการ	แนวทางการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้นำไปปฏิบัติ
3. การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรมการบริโภค	3.1 ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้สินค้าและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัสดุที่นำกลับมาใช้ใหม่เป็นวัตถุดิบ โดยให้ภาครัฐเป็นผู้นำ เช่น กำหนดและให้รางวัลกับหน่วยงานที่เป็นองค์กรสีเขียว (Green Agency) โดยเริ่มที่การทำสำนักงานสีเขียว (Green Government Office) ของภาครัฐ แก้ไข ปรับปรุงระเบียบพัสดุให้สามารถซื้อสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมก่อนสินค้าทั่วไป	ทส. ทุกส่วนราชการ
	3.2 จัดทำคู่มือการทำองค์กรสีเขียว	ทส.
	3.3 สนับสนุนการใช้พลังงานทางเลือกอื่นๆ ทดแทนการใช้น้ำมันในรถยนต์และเครื่องยนต์ เพื่อลดการใช้น้ำมันในภาคขนส่ง ภาคอุตสาหกรรมและการผลิตไฟฟ้า	พน. ทส. อก.
	3.4 สนับสนุนการใช้ยานพาหนะที่มีมลพิษต่ำและประหยัดพลังงาน	ทส. / คค. / กค.
	3.5 สนับสนุนการใช้ระบบขนส่งมวลชนที่มีมลพิษต่ำในเมืองใหญ่	คค.
	3.6 สนับสนุนการบำรุงดูแลรักษาเครื่องยนต์เชิงป้องกัน (preventive maintenance)	ทส. คค.

มาตรการ	แนวทางการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้นำไปปฏิบัติ
	<p>โดยให้หน่วยงานภาครัฐ และรถยนต์โดยสารในระบบขนส่งสาธารณะ เป็นผู้นำ</p>	
	<p>3.7 สนับสนุนให้เทศบาลที่ตั้งขึ้นใหม่ ตระหนักในความสำคัญของการใช้พาหนะที่ใช้แรงมนุษย์ (Human Powered Vehicle : HPV) เช่น การจัดทางวิ่ง/ทางเดินรถจักรยาน</p>	<p>มท. ทส. คค.</p>
	<p>3.8 สนับสนุนการขับเคลื่อนโดยการไม่ใช้เครื่องยนต์ (Non-Motorized Transportation: NMT) เช่นลดการเดินทางสำหรับการติดต่อ/ปฏิบัติงานระหว่างหน่วยงานโดยการใช้อีเมล, การประชุมทางไกล และ home office เป็นต้น</p>	<p>ทุกส่วนราชการ องค์กรเอกชน</p>
<p>4. ส่งเสริมการเกษตรที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม</p>	<p>4.1 ส่งเสริมให้มีการนำวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรมาใช้ประโยชน์</p>	<p>กษ.</p>
	<p>4.2 ส่งเสริมการเกษตรโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพ และลดการใช้สารเคมีในภาคเกษตรกรรม</p>	<p>กษ. ทส.</p>
	<p>4.3 สร้างเครือข่ายด้านการตลาดรองรับสินค้าเกษตรอินทรีย์</p>	<p>พณ.</p>

มาตรการ	แนวทางการปฏิบัติ	ผู้รับผิดชอบ/ ผู้นำไปปฏิบัติ
5. ควบคุม ป้องกัน และแก้ไขคุณภาพสิ่งแวดล้อมเมือง	5.1 ศึกษาและกำหนดศักยภาพในการรองรับมลพิษในระดับพื้นที่ ได้แก่ พื้นที่ลุ่มน้ำวิกฤติ (ท่าจีนตอนล่าง เจ้าพระยาตอนล่าง ลำตะคองตอนล่าง ทะเลสาบสงขลา เป็นต้น) และพื้นที่ที่มีปัญหาคุณภาพอากาศในระดับวิกฤติ เพื่อควบคุมปริมาณการระบายมลพิษที่เหมาะสม	ทส. อก.
	5.2 จัดทำโครงการนำร่องการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในเมืองที่มีปัญหามลพิษอยู่ในระดับสูงให้เข้าสู่ระดับเกณฑ์มาตรฐาน	ทส. มท. อก.
	5.3 สร้างมาตรการจูงใจให้มีการแปรรูปจากขยะ การผลิตพลังงานจากขยะ และการนำขยะกลับมาใช้ซ้ำและใช้ประโยชน์ใหม่	ทส. อก. พน.
	5.4 จัดทำมาตรฐานกลิ่นและสารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย (VOC : Volatile organic compound)	ทส.
	5.5 ใช้กองทุนสิ่งแวดล้อมสนับสนุนการจัดทำสารฐานุภาคเพื่อควบคุมและบำบัดมลพิษทางน้ำ โดยเฉพาะโครงการที่อยู่อาศัยขนาดใหญ่ของรัฐ	ทส.

บทบาทภาครัฐ-ภาคประชาชน

กลยุทธ์ในการจัดการ ปัญหามลพิษ

กลยุทธ์ที่ 1

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างภูมิปัญญา
ร่วมกันของภาคีต่างๆ เพื่อการจัดการทรัพยากร
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

บทบาทภาครัฐ

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการสร้างกลไก และกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหามลพิษ ด้วยการรณรงค์ให้ประชาชน ชุมชน วัด และโรงเรียนสนใจและให้ความสำคัญกับการจัดการมลพิษอย่างมีความรู้ อาจใช้วิธีการนำเสนอโครงการกิจกรรมต่างๆ ที่ให้ทุกคนสามารถทำร่วมกันได้เข้าสู่ชุมชน เช่น โครงการถือถุงผ้าไปตลาด การบริโภคและปลูกผักปลอดสารพิษ และรณรงค์การใช้สินค้าที่ไม่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม การรณรงค์ให้นำให้ลดการผลิตขยะ การลดใช้สารเคมีในบ้านเรือน เช่น ยาฆ่าแมลงในบ้าน สร้างแรงจูงใจในการคัดแยกขยะ

ทั้งนี้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องพัฒนาระบบการแยกขยะควบคู่กันไปด้วย โดยในช่วงของ

การแนะนำการดำเนินการ ต้องมีการให้ความรู้ชาวบ้านด้วยว่า เหตุใดกิจกรรมต่างๆ จึงควรต้องมี และจะส่งผลดีต่อตัวชาวบ้าน ชุมชน และลูกหลานในอนาคตอย่างไร กิจกรรมต่างๆ เหล่านี้อาจจะแตกต่างกันไปตามปัญหาที่แต่ละชุมชนมีอยู่ ขณะเดียวกัน ควรสร้างให้มีกิจกรรมที่คนไทยทั้งประเทศร่วมกันทำได้ เช่น การร่วมใจฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม รักษาต้นน้ำ เพื่อถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในวโรกาสที่จะทรงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา ในปี 2550 และ 84 พรรษา ในปี 2554

ขณะเดียวกัน ต้องเร่งลดขั้นตอนของการปล่อยมลพิษ ในส่วนที่สามารถควบคุมได้ด้วย เช่น โรงงานอุตสาหกรรม เป็นหน้าที่ของกรมควบคุมมลพิษที่จะต้องผลักดันให้มีการดำเนินการตามกฎหมาย เพื่อให้เกิดกระบวนการรับฟังความเห็นของประชาชนในพื้นที่ก่อนที่จะอนุญาตให้ดำเนินโครงการขนาดใหญ่ทั้งหมด ที่อาจก่อให้เกิดมลพิษ เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ ที่จะเป็นที่ตั้งของโรงงานหรือโครงการพัฒนาอื่นๆ รู้และเข้าใจก่อนว่า โครงการที่จะเกิดขึ้นในบ้านของตนเองคืออะไร จะก่อให้เกิดปัญหาอะไรกับชุมชนและการใช้ชีวิตของพวกเขาตามมาหรือไม่ และจะหาทางป้องกันหรือจัดการปัญหาอย่างไร

นอกจากนี้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรร่วมมือกับกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมถึงองค์กรพัฒนาเอกชนในการเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับผลกระทบจากของเสีย

อันตรายในผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้วและปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก

บทบาทภาคประชาชน

ประชาชนต้องรวมกลุ่มกันคิดค้นและทำกิจกรรมที่จะเป็นประโยชน์ต่อการลดปัญหามลพิษ เช่น การรวมกลุ่มปลูกพืชผักปลอดสารพิษ โดยอาจเริ่มจากการผลิตเพื่อกินใช้ในครัวเรือนหากมีเหลือจึงนำไปขายในชุมชน หรือประสานงานกับโรงเรียนในชุมชน เพื่อนำความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือผู้รู้ในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ เข้าไปสู่โรงเรียน ด้วยการจัดทำโครงการปลูกผักสวนครัวร่วมกับโรงเรียน โดยให้ถ่ายทอดความรู้ให้กับทั้งครูและนักเรียนเพื่อสามารถนำไปใช้ในครอบครัวได้

ในส่วนนี้ นอกจากจะได้ประสานองค์ความรู้ที่องค์กรแต่ละส่วนในสังคมมีอยู่ให้เข้ากันได้แล้ว ยังเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกและความรู้ให้แก่เด็กนักเรียนด้วย ทั้งนี้ กิจกรรมอาจจะมีหลายรูปแบบ นอกเหนือจากการปลูกผักปลอดสารพิษแล้ว ยังอาจจะมีการตัดเย็บถุงผ้าไว้ใช้เอง การร่วมกันปลูกป่า การคัดแยกขยะ ซึ่งสามารถขยายตัวต่อไปถึงการนำขยะกลับมาประดิษฐ์ให้เป็นของที่มีประโยชน์ เพื่อใช้ประโยชน์ใหม่อีกครั้งหนึ่ง

นอกจากนี้ ควรมีการรวมตัวกันสร้างเป็นเครือข่ายเฝ้าระวังมลพิษ โดยขอความร่วมมือไปยังกรมควบคุมมลพิษ เพื่อให้จัดส่งเจ้าหน้าที่มาให้

ความรู้ประชาชนในท้องถิ่นของตน เกี่ยวกับการตรวจสอบมลพิษเบื้องต้น และแนะนำวิธีการจัดการกับมลพิษเบื้องต้น เพื่อให้ประชาชนสามารถรับมือกับปัญหามลพิษได้ทัน่วงที

รวมทั้งสามารถตรวจสอบในเบื้องต้นได้ว่าโครงการพัฒนาต่างๆ จะเข้ามาผลิตมลพิษให้กับชุมชนตัวเองได้หรือไม่ อย่างไรก็ตาม การตั้งกลุ่มนี้ชาวบ้านจะต้องมีความช่างสังเกตดูว่า ในชุมชนหรือท้องถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่ มีความผิดปกติอะไรเกิดขึ้นบ้างไหม เช่น สัตว์เลี้ยงในหมู่บ้านตายผิดปกติโดยไม่ทราบสาเหตุ หรือคนในหมู่บ้านมีอาการป่วยคล้ายๆ กัน ในช่วงเวลาเดียวกัน หากความผิดปกติที่ว่านี้เกิดขึ้นภายหลังมีโครงการพัฒนาใดๆ เกิดขึ้นในท้องถิ่น เช่น การทำเหมือง การสร้างโรงไฟฟ้า ให้สงสัยไว้ก่อนว่านั่นอาจเป็นผลมาจากมลพิษที่ปล่อยออกมาโดยที่ชาวบ้านไม่รู้ตัว ซึ่งควรจะต้องรีบประสานไปยังกรมควบคุมมลพิษ เพื่อให้มาตรวจสอบในรายละเอียดและหาทางแก้ไขปัญหาพร้อมกันต่อไป

กลยุทธ์ที่ 2

การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

บทบาทภาครัฐ

สำนักนายกรัฐมนตรีจะต้องยกระดับการจัดการขยะมูลฝอยให้เป็นนโยบายที่เป็นวาระแห่งชาติ มีผล

เป็นรูปธรรมให้แล้วเสร็จภายในปี 2554 โดยต้อง กำหนดบทบาทขององค์กรและหน่วยงานทุกแห่ง ทั้งส่วน กลางและท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องให้ชัดเจน รวมทั้งต้องมีการ จัดสรรงบประมาณ เพื่อให้สามารถดำเนินการตาม แผนนโยบายได้ ขณะเดียวกันกระทรวงทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจะต้องสนับสนุน งบฯ ให้ ภาคเอกชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ จัดการขยะอย่างต่อเนื่อง จัดทำโครงการ 5 ปี เช่น โครงการลดมลพิษ อุทิสองคร้ำชั้น

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะต้องเร่งบูรณาการการศึกษาผลกระทบด้านสังคม และสุขภาพอนามัยประชาชน เข้ากับการศึกษา ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม หรือที่เรียกกันว่าอีไอเอ ให้ เป็นระบบและสมบูรณ์ รวมทั้งต้องมีการปรับปรุง กฎหมายเพื่อสนับสนุนให้องค์กรประชาชนเข้ามามี ส่วนร่วมในการฟ้องร้องคดีและบังคับใช้กฎหมาย สิ่ง แวดล้อมเพื่อคุ้มครองสิ่งแวดล้อมส่วนรวม และต้อง ปรับปรุงกระบวนการทางกฎหมายคดีสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในเรื่องการพิสูจน์ความเสียหาย ควรจะให้ เป็นหน้าที่ของผู้ที่ถูกฟ้องในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน แทนที่จะให้ประชาชนซึ่งได้รับผลกระทบเป็นผู้พิสูจน์ เหมือนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

สำหรับกรณีโรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ที่ เป็นผู้ปล่อยมลพิษนั้น เป็นหน้าที่ของกระทรวง อุตสาหกรรม ซึ่งอาจร่วมกับกระทรวงทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการเร่งส่งเสริมให้ผู้

ประกอบการและบรรษัทเกิดความตระหนักรู้ในด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และการลงทุนที่รับผิดชอบต่อสังคม อาจเน้นที่การสร้างระบบแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการเข้ามาร่วมและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม โดยการใช้มาตรการทางเศรษฐศาสตร์ที่ยืดหยุ่น เพื่อเอื้ออำนวยให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมที่ทำการผลิตอยู่ในย่านชุมชนสามารถย้ายแหล่งผลิตไปอยู่ในที่ที่เหมาะสม หรือการให้เงินอุดหนุนแก่ผู้ประกอบการที่ตั้งอยู่ในแหล่งชุมชน มีการผลิตที่สะอาดขึ้น ในขณะที่กระทรวงพลังงานสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ด้วยการใช้มาตรการทางการเงิน เช่น ให้เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ หรือปลอดดอกเบี้ย จากกองทุนอนุรักษ์พลังงานเพื่อสนับสนุนให้ผู้ประกอบการโดยสาธารณะ ปรับเปลี่ยนเครื่องยนต์ใหม่เพื่อให้มีการปล่อยมลพิษต่ำลง

บทบาทภาคประชาชน

หลังจากมีการรวมกลุ่มกันแล้ว ภาคประชาชนจะต้องเพิ่มประสิทธิภาพให้กับองค์กรของตนเองตลอดเวลา เพราะปัญหามลพิษเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากการพัฒนาประเทศ ซึ่งมักจะมีโครงการใหม่ๆ และเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่บางครั้งอาจก่อให้เกิดผลกระทบกับสังคมและสุขภาพประชาชนในรูปแบบใหม่ด้วย

ดังนั้น ภาคประชาชนต้องหมั่นติดตามข่าวสาร และเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับสารพิษหรือภัยสารเคมีใหม่ๆ อยู่เสมอ โดยสามารถหาความรู้ได้จากหน่วย

งานราชการ เช่น กรมควบคุมมลพิษ หรือหน่วยงาน
ภาพเอกชนที่ให้ความสำคัญกับประเด็นนี้ซึ่งมีอยู่มาก
มาย ดังรายละเอียดที่อยู่ท้ายเล่มหนังสือนี้

นอกจากนี้กิจกรรมบางอย่างควรได้รับการ
ฝึกฝนให้เป็นนิสัย เช่นเมื่อมีการเรียนรู้การแยกขยะแล้ว
ประชาชนต้องฝึกตัวเองให้มีนิสัยแยกขยะจนเคยชิน
เพื่อทั้งนี้หากแต่ละบ้านมีการแยกขยะที่ถูกหลัก และ
รู้จักการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ ขยะทำให้โรงกำจัดขยะ
ที่อาจมีอยู่แล้วในเขตท้องถิ่นตัวเอง หรือที่กำลังจะมี
สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้น ทั้งนี้ขยะ
เฉพาะที่ไม่สามารถนำมารีไซเคิล หรือใช้ซ้ำได้เท่านั้น
ที่ควรจะต้องถูกทำลาย เพื่อเป็นกำลังใจให้กับชาว
บ้าน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจจัดมอบรางวัล
ประจำปี ให้กับผู้ที่สามารถจัดการสิ่งแวดล้อมและ
จัดการปัญหามลพิษ หรือผู้ที่เป็นหูเป็นตาในการสอด
ส่องรายงานปัญหามลพิษที่เกิดขึ้น เช่น จัดรางวัล
ตาวិเศษแห่งตำบล มอบให้กับกลุ่มชาวบ้านที่คอยเฝ้า
ติดตามการกระทำผิดของโรงงานหรือโครงการพัฒนา
ต่างๆ หรืออาจร่วมกับโรงเรียนสถานศึกษา จัดทำ
โครงการธนาคารขยะ ที่ให้นักเรียนและสมาชิกใน
ครอบครัว หรือหมู่บ้าน ร่วมกันกันแยกขยะ แล้วนำ
ขยะที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ เช่น ขวดแก้ว ถุง
พลาสติก ขวดพลาสติก กระดาษ ฯลฯ นำมาขายให้
กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยทำเป็นสมุดบัญชี
คู่ฝากแทนการจ่ายเป็นเงินสด เมื่อองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นนำขยะที่รับซื้อไปขายต่อในราคาที่สูงกว่า จึงจะนำเงินมาให้ชาวบ้าน หรืออาจจะเก็บไว้เป็นเงินฝากในธนาคารก็ได้

วิธีการเช่นนี้นอกจากจะทำให้ลดปริมาณขยะในชุมชนแล้ว ยังจะทำให้ชาวบ้าน สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีกิจกรรมร่วมกัน เพื่อเกิดความสามัคคีและเป็นการสร้างรายได้เสริมไปในตัวด้วย และทำให้เด็กๆ ได้รับความรู้ และสนุกที่จะแยกขยะ เพราะอย่างน้อยเด็กจะมีค่าขนมเพิ่มขึ้น หรือบางครั้งอาจจัดการประกวดแข่งขันการนำขยะมาประดิษฐ์เป็นของใช้ในชีวิตประจำวันใหม่ในชุมชนท้องถิ่นตัวเองได้อีกด้วย

การรณรงค์ด้านขยะเป็นการรณรงค์ที่เห็นผลง่ายและประสบความสำเร็จด้วยความรวดเร็ว หากชาวบ้านและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตั้งใจจริง และได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากทุกหน่วยงาน ตัวอย่างความสำเร็จของการจัดการขยะของเทศบาลนครพิษณุโลก ที่ใช้นโยบายการลดขยะ ณ แหล่งกำเนิด มี โครงการต่างๆ สนับสนุน เช่น โครงการทอดผ้าป่าขยะ โครงการขยะแลกไข่ โครงการธนาคารขยะ เป็นต้น พบว่า ปริมาณขยะเฉลี่ยลดลงจาก 142 ตันต่อวัน ในปี 2539 เหลือเพียงครึ่งหนึ่ง ในปี 2543 ซึ่งสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมประเมิณปัจจัยที่สำคัญของความสำเร็จนี้ก็คือ การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ดังนั้น เพื่อประสิทธิภาพของการลดขยะ

ชาวบ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐจำเป็นจะต้องประสานงานความร่วมมือกัน

และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้กับเตาเผาขยะหรือโรงบำบัดน้ำเสียที่ชุมชนมีอยู่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นที่จะต้องจัดเก็บค่าบริการ เพื่อนำเงินรายได้มาดำเนินการเตาเผาขยะหรือโรงบำบัดน้ำเสีย ทั้งนี้ควรมีการอธิบายให้ประชาชนเข้าใจว่า โรงกำจัดขยะและโรงบำบัดน้ำเสียที่มีอยู่ จะทำให้ท้องถิ่นปลอดจากขยะ ไม่มีมลพิษในน้ำ ซึ่งจะทำให้ทุกคนปลอดภัยจากเชื้อโรค เพราะอย่างไรก็ตามค่าใช้จ่ายที่องค์กรท้องถิ่นจัดเก็บนั้น เมื่อเฉลี่ยกันทั้งชุมชนแล้วแต่ละครอบครัวจะรับผิดชอบไม่มากนัก หรือหากชาวบ้านยังมองว่าไม่เป็นธรรม ก็อาจมีการจัดเก็บตามสัดส่วนของผู้ทิ้งขยะและปล่อยน้ำเสียของสถานที่แต่ละแห่งไม่ว่าจะเป็นโรงงานอุตสาหกรรม หรือบ้านเรือน และหรืออาจจะนำรายได้ที่เป็นกำไรจากโครงการธนาคารขยะมาเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารโครงการด้วย

กลยุทธ์ที่ 3

การขับเคลื่อนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงรุกในท้องถิ่น

บทบาทภาครัฐ

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและกระทรวงมหาดไทยต้องร่วมมือกันสร้างเครือข่ายองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดเงินอุดหนุนเฉพาะกิจให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความสนใจในการจัดการมลพิษเป็นพิเศษ เพื่อให้เงินนั้นมาจัดการสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง ทั้งนี้ควรให้แล้วเสร็จใน 5 ปี เครือข่ายที่ตั้งขึ้นมา ควรจัดให้มีการแลกเปลี่ยนปัญหาและประสบการณ์ในการจัดการมลพิษ เพื่อให้ชาวบ้านสามารถเรียนรู้ปัญหา ระหว่างกันโดยตรง

นอกจากนี้ ทั้งสองกระทรวงยังควรร่วมมือกับกระทรวงการคลัง เพื่อหาวิธีการนำเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการจัดการมลพิษ เช่น การคำนวณการเก็บค่าบำบัดน้ำเสีย หรือโรงกำจัดขยะ หรือการปรับปรุงกฎหมายเพื่อจัดระบบภาษีท้องถิ่นให้เป็นไปตามระดับมลพิษ และปรับเกณฑ์การอุดหนุนของรัฐที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยคำนึงถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก รวมทั้งควรมีกำหนดพิสัยค่าธรรมเนียมและภาษีสิ่งแวดล้อมและคู่มือ เพื่อให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพิจารณาว่า ควรนำหลักการคำนวณใดมาใช้เพื่อให้เหมาะสมกับท้องถิ่นของตนเอง

กรมควบคุมมลพิษต้องหมั่นศึกษาและพัฒนาเทคโนโลยีการบำบัดน้ำเสียที่เหมาะสมกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก เพื่อไม่ให้เทคโนโลยีที่จัดหาให้ชาวบ้าน กลายเป็นการสร้างภาระในการบริหารจัดการ และบำรุงรักษาให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งควร

กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติที่ชัดเจนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการตรวจสอบและควบคุมแหล่งกำเนิดมลพิษ นอกจากนี้ ควรจัดตั้งหน่วยงานเคลื่อนที่เร็วรับแจ้งปัญหามลพิษ เพื่อให้สามารถพร้อมออกตรวจสอบและปฏิบัติงานได้ทันทีที่ได้รับแจ้ง

ในส่วนของกระทรวงมหาดไทย ควรกำหนดเป็นกฎเกณฑ์ขึ้นมาว่า ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดทำรายงานตัวชี้วัดด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อขออนุมัติเงินอุดหนุนท้องถิ่นจากรัฐบาล และรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ประชาชนในท้องถิ่นรับทราบ

บทบาทภาคประชาชน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละท้องถิ่นควรมีการประสานงานกัน เพื่อศึกษาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ปัญหาและการจัดการมลพิษระหว่างกัน โดยพยายามเชื่อมต่อกันและสร้างเป็นเครือข่ายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ได้ เพื่อให้มีความเข้มแข็ง และเป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองกับผู้ปล่อยมลพิษและหน่วยงานราชการ

ก่อนที่จะอนุมัติให้มีโครงการพัฒนาใดๆ ก็ตามเกิดขึ้นในท้องถิ่นที่รับผิดชอบอยู่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ ต้องเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการพัฒนานั้นๆ ให้ชาวบ้านทราบ และติดต่อไปยังกรมควบคุมมลพิษ เพื่อขอคำปรึกษาว่าโครงการนั้นๆ จะสามารถทำให้เกิดปัญหามลพิษหรือปัญหา

สิ่งแวดล้อมอื่นใดในหมู่บ้านหรือท้องถิ่นตนเอง หรือไม่ หากมีจะสามารถลดผลกระทบหรือหลีกเลี่ยงได้หรือไม่ หากไม่ได้ อาจต้องพิจารณาถึงการไม่อนุมัติโครงการนั้น

ทั้งนี้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมองโครงการพัฒนาด้วยสายตาวไกล ไม่ได้คิดถึงเฉพาะผลประโยชน์เฉพาะหน้า จากการมีโครงการพัฒนาเกิดขึ้น เพราะนั่นจะเท่ากับเป็นการเดินช้ารอการพัฒนาประเทศในอดีต ที่ก่อให้เกิดมลพิษต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันนี้

ในส่วนของกิจกรรมระดับชาวบ้าน เช่น การเลี้ยงหมู การเลี้ยงไก่ หรือทำนากุ้ง ซึ่งส่วนใหญ่ในปัจจุบันจะเป็นการรับเลี้ยงจากบริษัทผลิตอาหารขนาดใหญ่ ซึ่งจะส่งตัวอ่อน ขายอาหารและรับซื้อผลผลิต แบบครบวงจรจากชาวบ้าน โดยบริษัทเหล่านี้ไม่มีความรับผิดชอบในผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการผลิตดังกล่าว จะสังเกตเห็นว่าที่ผ่านมา มีการเลี้ยงไก่เพื่อส่งออกจำนวนมาก ที่ก่อให้เกิดปัญหากับสิ่งแวดล้อม ทั้งแมลงวัน ไปจนถึงต้นเหตุของเชื้อไข้หวัดนก ฯลฯ

การเลี้ยงปลาในกระชังเป็นปริมาณมาก จนแม่น้ำลำคลองแต่ละสายไม่สามารถรองรับสภาพของเศษอาหารที่เหลือ และมูลของปลาได้ จะเห็นว่าหลายครั้งที่เกิดการตายของปลาในแม่น้ำจำนวนมาก และการเลี้ยงกุ้ง ซึ่งชาวบ้านนำกุ้งทะเลมาเลี้ยงในพื้นที่นาข้าว ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาน้ำเน่าเสีย เป็นต้น

สิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้ ชาวบ้านต้องออกกฎในท้องถิ่น ให้อุตสาหกรรมขนาดเล็กหรือขนาดย่อมเหล่านี้ต้องมีวิธีบำบัดน้ำเสียมิใช่ปล่อยให้เป็นภาระของชุมชน

นอกจากนี้ ในส่วนของเสียที่เกิดจากภาคเกษตร เช่น มูลสัตว์ เศษผัก วัชพืช ฯลฯ อาจประสานไปยังโรงเรียน สถานศึกษาเพื่อให้นำไปทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักจุลินทรีย์ เพื่อให้เด็กๆ ได้ใช้ประกอบการเรียนวิชาเกษตร หรือนำความรู้ไปใช้ในบ้านเรือนได้ หรืออาจร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำโครงการขึ้นมา เพื่อรองรับของเสีย หรือปรับเปลี่ยนให้สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ได้ เช่น การทำปุ๋ยชีวภาพ หรือการทำดินปลูกต้นไม้ขาย จะทำให้มีรายได้มาช่วยเหลือครอบครัว ชุมชนอีกทางหนึ่งและสามารถลดของเสียและขยะในชุมชนได้ด้วย

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเรียกประชุมชาวบ้าน เพื่อปรึกษาถึงการนำมาตรการทางเศรษฐศาสตร์คือการจัดเก็บค่าธรรมเนียมในการบำบัดน้ำเสียและขยะมาใช้ รวมถึงการเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน และเพื่อให้ประชาชนเข้าใจ และมองเห็นภาพสถานการณ์การผลิตและการจัดการของเสียที่เกิดขึ้นในชุมชนตัวเองด้วย

กลยุทธ์ที่ 4

ส่งเสริมการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรอย่างเป็นธรรม

บทบาทภาครัฐ

กลยุทธ์นี้ต้องการเน้นเพื่อให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมก่อให้เกิดประโยชน์แก่เศรษฐกิจฐานราก และช่วยลดความยากจน รวมทั้งทำให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ โดยที่ฐานทรัพยากรธรรมชาติไม่เสื่อมโทรม และสามารถตกทอดถึงลูกหลานได้ เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการจัดการที่สมประโยชน์ คือคนจนไม่ถูกเบียดบัง และได้รับการปกป้องให้พ้นจากภัยมลพิษต่างๆ

กลยุทธ์นี้จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากผู้ประกอบการรายย่อย สนับสนุนให้คนจนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ซึ่งกระทรวงที่เกี่ยวข้อง ต้องควบคุมกฎระเบียบตัวเอง รวมทั้งออกมาตรการใหม่หากจำเป็น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ประชาชนชน และเพื่อไม่ให้เกิดการพัฒนาต่างๆ กลายเป็นผลกระทบด้านลบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน

บทบาทภาคประชาชน

ชาวบ้านในชุมชนต้องรวมกลุ่มกันให้เหนียวแน่น เพื่อเสนอตัวเข้ามาขอมีส่วนร่วมในการจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติ หรือขอมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังมลพิษ ที่อาจจะเกิดขึ้นในท้องถิ่นตัวเอง อันเนื่องมาจากการพัฒนาและการทำกิจกรรมใดๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชน หากเห็นว่าชุมชนไม่ได้รับความเป็นธรรมหรืออาจได้รับผลกระทบ เช่น การพัฒนาทำให้เกิดปัญหามลพิษ และไม่ได้รับการแก้ไข ให้ตัวแทนชาวบ้านติดต่อหรือแจ้งไปยังหน่วยงานที่สามารถเป็นปากเป็นเสียงแทนได้ เช่น สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ หรือองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านมลพิษ ซึ่งรายชื่อและสถานที่ติดต่อมีอยู่ข้างท้ายคู่มือนี้แล้ว

นอกจากชาวบ้านควรร่วมมือกันปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย เพื่อเรียกร้องให้มีการออกกฎหมายหรือกฎระเบียบ ที่จะสร้างความเป็นธรรมในการใช้ทรัพยากร เช่นเดียวกับการที่ชาวบ้านที่อยู่อาศัยในเขตป่าอนุรักษ์ กำลังเรียกร้องให้มีการออกกฎหมายป่าชุมชน เพื่อให้สิทธิชาวบ้านเป็นผู้ดูแลบริหารจัดการป่าที่พวกเขาอยู่อาศัย

ในส่วนของการจัดการมลพิษ ชาวบ้านอาจเรียกร้องขอให้แต่งตั้งสมาชิกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 หรือตาม พ.ร.บ.ควบคุมมลพิษ ได้ เพื่อให้สามารถเข้าไปตรวจสอบ ดูแลโครงการพัฒนาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ไม่ให้ปล่อยมลพิษในทุกรูปแบบออกมา ทั้งน้ำเสีย ควันพิษ ขยะอุตสาหกรรม สารเคมี ฯลฯ

กลยุทธ์ที่ 5

ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างสมดุลและ
ยั่งยืน

บทบาทภาครัฐ

กลยุทธ์นี้ต้องการเน้นหลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ดังนั้นนอกเหนือจากเราจะมีกฎหมายแล้ว หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงการคลังควรประกาศเป็นนโยบายลงมาให้ชัดเจน เช่น การเก็บภาษีจากโรงงานที่ไม่มีระบบการจัดการน้ำเสียที่ถูกต้อง การเก็บภาษีบริษัทที่ผลิตหีบห่อในอัตราที่สูงขึ้น เก็บภาษีผู้ผลิตอุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า เพื่อนำเงินรายได้มาใช้ในการแก้ไขปัญหาขยะที่จะเกิดขึ้นจากผลิตภัณฑ์ของบริษัทนั้นๆ เป็นต้น

หรืออาจให้ผู้บริโภคมีส่วนร่วมด้วย เช่น เมื่อผู้บริโภคคนใดซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าใหม่จำเป็นจะต้องมีเครื่องเก่ามาแลก หรือมีเช่นนั้นก็ต้องมีการจ่ายค่าธรรมเนียมในการรีไซเคิลเครื่องใช้ไฟฟ้าไว้ด้วย ดังที่ดำเนินการอยู่ในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งวิธีการนี้จะช่วยควบคุมการบริโภคเกินความจำเป็น อันทำให้เกิดการผลิตขยะพิษอันตรายมากเกินความจำเป็นด้วย

บทบาทภาคประชาชน

เพื่อให้หลักการผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย ถูกนำมาบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ประชาชนจะต้องช่วย

กันกดขันดูแล เพื่อสังเกตดูว่าในชุมชนมีใครเป็นผู้ก่อมลพิษบ้าง หากเป็นในบ้านเรือนทุกคนจะต้องช่วยกันลดมลพิษตัวเอง แต่หากเป็นระดับอุตสาหกรรมหรือโครงการพัฒนาต่างๆ จะต้องรีบประสานไปยังกรมควบคุมมลพิษ หรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงการคลัง เพื่อสอบถามว่าโครงการนั้นๆ ได้มีการจ่ายภาษีมลพิษหรือไม่ ทั้งนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมรับรู้และบริหารเงินภาษีมลพิษที่เก็บมาจากผู้ก่อมลพิษในท้องถิ่นของตนเอง

กลยุทธ์ที่ 6

กำกับดูแลและฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้มีความสมดุลและยั่งยืน

บทบาทภาครัฐ

ต้องมีการบูรณาการการจัดการขยะมูลฝอยและกากของเสียอันตรายอย่างครบวงจร สนับสนุนให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดมีศูนย์รวบรวมขยะของเสียอันตรายจากชุมชน และประสานให้กรมควบคุมมลพิษเข้ามาจัดเก็บหรือนำส่งให้กรมควบคุมมลพิษนำไปจัดการต่อให้ถูกต้องวิถี กระทรวงการคลังและกระทรวงอุตสาหกรรมควรประสานความร่วมมือกันเพื่อหาทางใช้มาตรการทางการเงินส่งเสริมภาคเอกชนให้เข้ามาลงทุนด้านการจัดการของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรมและชุมชน รวมทั้งร่วมมือกับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กำหนดแนวทาง

จัดการของเสียอันตรายจากชุมชน การรับคืนซากของ
ผู้ประกอบการและนำมาบังคับใช้ให้เกิดการปฏิบัติ
อย่างจริงจัง

มีมาตรการต่างๆ ส่งเสริมให้ประชาชนเปลี่ยน
วิธีการบริโภค เช่น เลิกใช้ถุงพลาสติกหันมาใช้
ถุงผ้าแทน ใช้ยานพาหนะที่ปล่อยมลพิษต่ำ หมั่นตรวจ
สอบดูแลเครื่องยนต์อยู่เสมอ ซึ่งหน่วยงานรัฐ เช่น
กระทรวงการคลังและกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม อาจมีมาตรการแรงจูงใจให้ประชาชน
เช่น แจกถุงผ้าฟรี เป็นต้น นอกจากนี้ในส่วนของ
การลดใช้สารเคมีในภาคเกษตร อาจจะต้องมีการ
เปิดตลาดผลผลิตเกษตรอินทรีย์ให้มากขึ้น เพื่อสร้าง
หลักประกันให้เกษตรกรว่าเมื่อผลผลิตออกมาแล้วมี
ตลาดรองรับแน่นอน

บทบาทภาคประชาชน

จำเป็นที่จะต้องมีส่วนนี้สิ่งแวดล้อม และให้เร่ง
ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตัวเอง ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลง
ทัศนคติและพฤติกรรมตัวเองให้มีความใส่ใจสิ่งแวดล้อม
มากขึ้น เป็นการดูแลและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมที่ลง
ทุนน้อยที่สุด และจะก่อให้เกิดผลสูงหากทุกคนร่วม
มือร่วมใจกัน ทำให้เห็นผลเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง
ทั้งนี้ อาจปรึกษาหน่วยงานรัฐ หรือองค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น เพื่อคิดหากิจกรรมร่วมกันก็ได้

ประชาชนต้องรู้อะไร

สิทธิตามกฎหมาย

ประชาชนทุกคนมีสิทธิตามกฎหมายในการเข้ามามีส่วนร่วมจัดการทรัพยากร ทั้งกำหนดการใช้และการอนุรักษ์ โดยมีทั้งสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศและสิทธิตามพระราชบัญญัติอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มีบทบัญญัติอย่างน้อย 3 มาตราว่าด้วยสิทธิชุมชน โดย 2 มาตราพูดถึงสิทธิชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติคือมาตราที่ 46 และมาตราที่ 56

มาตราที่ 46 ให้การรองรับ “บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม” มีสิทธิในการอนุรักษ์ฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการจัดการบำรุงรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ภายใต้เงื่อนไขว่าต้องเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

ส่วนมาตรา 56 พูดยังสิทธิของประชาชนทุกคนที่จะมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อให้ดำรงชีวิตได้อย่างปกติ รวมทั้งให้สิทธิแก่บุคคลในการฟ้องร้องหน่วยงานราชการ และรัฐวิสาหกิจ รวมทั้งราชการส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายด้วย

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ในมาตรา 170 ยังให้สิทธิแก่ประชาชนในการเข้าชื่อร่วมกันไม่น้อยกว่า 50,000 รายชื่อ เพื่อร้องต่อประธานรัฐสภาเพื่อให้พิจารณาออกกฎหมายตามที่กำหนด ซึ่งประชาชนสามารถใช้ช่องทางนี้เพื่อขอให้มีการออกกฎหมายเพื่อรองรับการให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรทางทะเลที่มากกว่าที่เป็นอยู่ได้ เช่นเดียวกับที่มีการเข้าชื่อกันของประชาชนเพื่อเสนอร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชนต่อรัฐสภาให้พิจารณาผ่านออกมาเป็นกฎหมาย

อย่างไรก็ดี การใช้สิทธิตามที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ทั้ง 3 มาตรา อาจมีจุดอ่อนหรือมีอุปสรรคบ้าง เช่น กรณีมาตรา 46 ก็ยังกำหนดว่า การใช้สิทธิต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น ส่วนการจะเข้าชื่อเพื่อขอใช้สิทธิตามมาตรา 170 ก็อาจจะใช้เวลานานนับสิบปี ดังนั้น ภาคประชาชนจึงอาจใช้กลไกทางกฎหมายฉบับอื่น เป็นตัวขับเคลื่อนได้อีก

นอกเหนือจากรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศแล้ว ยังมีพ.ร.บ. ประมง พ.ศ. 2490 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักที่ดูแลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรประมงและชายฝั่งทะเล ควบคุมดูแลโดยกรมประมง กฎหมายประมงนับเป็นกฎหมายด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพียงฉบับเดียวที่เปิดโอกาสให้มีการบังคับใช้กฎหมายได้ตามความพร้อมของท้องถิ่น เช่น การให้อำนาจผู้ว่าราชการจังหวัดในการกำหนดเขตอนุรักษ์ ดังนั้น ประชาชนอาจใช้วิธีการทำงานร่วมกับจังหวัดในการออกประกาศที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมทางทะเลของจังหวัดตนเองได้

ประชาชนทุกคนยังมีสิทธิและหน้าที่ตาม พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 อีกด้วย เช่น สิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับคุณภาพสิ่งแวดล้อม การได้รับการชดเชยค่าเสียหายหรือค่าทดแทนจากภาครัฐหากได้รับอันตรายจากการแพร่กระจายของมลพิษที่เกิดจากโครงการที่รัฐริเริ่มหรือให้การสนับสนุน พ.ร.บ. ฉบับนี้ยังรองรับสิทธิของประชาชนในการให้ความร่วมมือและช่วยเหลือเจ้าพนักงานในการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

เมื่อเกิดปัญหาทำอย่างไร

ใช้กลไกทางกฎหมาย

พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ให้สิทธิชาวบ้านฟ้องร้องผู้ก่อมลพิษได้ ในปี พ.ศ. 2542 ชาวบ้านแม่เมาะ ซึ่งมีปัญหาเรื่องสุขภาพ เพราะได้รับก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์จาก โรงไฟฟ้าแม่เมาะของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ปลดปล่อยออกมาเกินมาตรฐาน ได้ยื่นฟ้อง นายสาวิตรี โพธิวิหค ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งกำกับดูแล กฟผ.พร้อมพวก 14 คน ต่อศาลจังหวัดลำปาง ขอให้ ละเอียดสิทธิด้วยการปล่อยให้โรงไฟฟ้าแม่เมาะปล่อย ก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์เกินมาตรฐาน โดยการ ใช้ สิทธิในการฟ้องครั้งนี้เป็นไปตาม ตาม พ.ร.บ. ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 ต่อมากลาง ปี พ.ศ. 2547 ศาลจังหวัดลำปางพิพากษาให้จำเลย ร่วมกันจ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่ชาวบ้านเป็นเงิน รวมมากกว่า 5 ล้าน 7 แสนบาท พร้อมดอกเบี้ย

ศาลปกครอง

ซึ่งเป็นศาลที่มีหน้าที่พิจารณาคดีที่เป็น การ ฟ้องร้องระหว่างประชาชนกับรัฐ

- ปี 2546 สภาเครือข่ายสิทธิผู้ป่วยแม่เมาะ 130 คน ยื่นฟ้องศาลปกครองจังหวัดเชียงใหม่ เรียกค่าเสียหายจาก กฟผ. จำนวน 1,086 ล้านบาท อย่างไรก็ตาม กดีการฟ้องคดีปกครองเช่นนี้ศาลจะเรียกค่าธรรมเนียมศาลร้อยละ 2.5 ของค่าเสียหายที่โจทก์เรียกฟ้องจากจำเลย

ซึ่งกรณีนี้ชาวบ้านแม่เมาะต้องวางค่าธรรมเนียมศาลสูงถึงประมาณ 25 ล้านบาท เมื่อไม่มีเงินวางค่าธรรมเนียมศาล ทางออกที่ชาวบ้านเลือกใช้และก็คือการยื่นอุทธรณ์ต่อศาลปกครองสูงสุดเพื่อขอให้รับคำร้องขอฟ้องคดีอนาถา ซึ่งศาลรับคำร้องและได้ส่งให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย การขอยกเว้นค่าธรรมเนียมของชาวบ้านต่อไป

- **โครงการนิติธรรมสิ่งแวดล้อม** ในฐานะคณะทำงานคดีปกครองของสภาทนายความ ได้เป็นตัวแทนชาวบ้านคดีที่ยื่นฟ้องกรมควบคุมมลพิษต่อศาลปกครอง ตั้งแต่ปี 2547 ในความผิดฐานละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ และปฏิบัติหน้าที่ล่าช้าในการแก้ไขปัญหาอันเนื่องมาจากสารตะกั่วของโรงแต่งแร่คดีนี้

ประมวลกฎหมายอาญา

ซึ่งจะมีบางมาตรบัญญัติถึงภาระหน้าที่ของข้าราชการของรัฐ

- ปี 2546 ชาวบ้านแม่เมาะ 62 คน ยื่นฟ้องรัฐมนตรีกระทรวงอุตสาหกรรม ฐานละเว้นการปฏิบัติ

หน้าที่ตามมาตรา 157 ประมวลกฎหมายอาญา โดย
ปล่อยให้ภพ. ทำผิดเจ็อนไซแนบทำยประทานบัตร์
ด้วยการปล่อยก๊าซซัลเฟอร์ไดออกไซด์เกินมาตรฐาน

**ร้องเรียนผ่านหน่วยงาน
ที่เป็นกลาง
หรือหน่วยงาน
ที่คอยช่วยเหลือประชาชน**

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

องค์กรอิสระที่ตั้งขึ้นเพื่อเป็นที่พึ่งให้กับประชาชน
ที่ถูกละเมิดสิทธิ โดยประชาชนทั้งรายบุคคลและ
ในนามกลุ่มองค์กรชาวบ้านที่รวมกลุ่มกันขึ้นมา หรือ
อปท. สามารถติดต่อร้องเรียนไปได้ โดยติดต่อที่

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

เลขที่ 422 อาคาร ปปง. ถ. พญาไท

(เชิงสะพานหัวช้าง) เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

โทรศัพท์ 0-2219-2980

โทรสาร 0-2219-2940

สายด่วนเรื่องร้องเรียน 1377

อีเมลรับเรื่องร้องเรียน help@nhrc.or.th

เว็บไซต์สำนักงาน www.nhrc.or.th

สภาทนายความ

เป็นที่พึ่งด้านกฎหมายให้กับประชาชน
โดยเฉพาะกับคนที่มีรายได้น้อยไม่สามารถจ้าง

ทนายความได้ ปัจจุบันนอกเหนือจากการฟ้องในคดี
สิ่งแวดล้อมตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคดีสิ่งแวดล้อม
โดยตรงแล้วยังสามารถฟ้องร้องในทางปกครองได้
ด้วย เพราะไม่เพียงแต่บริษัทเอกชนเท่านั้นที่เป็น
ผู้ก่อมลพิษ หลายครั้งพบว่าหน่วยงานในสังกัดรัฐเอง
ก็เป็นผู้ก่อมลพิษ ซึ่งที่ประชาชนจะฟ้องร้องหน่วยงาน
รัฐได้ต้องทำเป็นคดีปกครอง ซึ่งสภาพทนายความมีทั้ง
คณะทำงานด้านคดีสิ่งแวดล้อมและคดีปกครองที่
จะคอยให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำ ติดต่อก็ได้

สภาทนายความ

เลขที่ 7/89 อาคาร 10

ถ.ราชดำเนินกลาง

แขวงบวรนิเวศ เขตพระนคร

กรุงเทพฯ 10200

โทรศัพท์ 0-2629-1430

เบอร์ตรงฝ่ายกฎหมายสิ่งแวดล้อม 0-2282-9906

โทรสาร 02-282-9907-8

เว็บไซต์ www.lawycouncil.or.th

องค์กรพัฒนาเอกชน

ปัจจุบันองค์กรพัฒนาเอกชนที่สำคัญที่ทำงาน
ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากร
พลังงาน ประชาชนสามารถขอคำปรึกษาและข้อมูล
ได้ที่สำคัญเช่น

กลุ่มศึกษาและรณรงค์มลภาวะอุตสาหกรรม

เป็นองค์กรพัฒนาเอกชน ที่สนใจศึกษาเรื่องผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนอันเนื่องมาจากสารเคมีต่างๆ สามารถให้ความรู้และเป็นที่ปรึกษาให้กับชาวบ้านที่มีปัญหาเรื่องสุขภาพอันเนื่องมาจากมลพิษได้ เช่น กรณีของแม่ดาวที่ได้รับสารแคดเมียมจากการทำเหมืองสังกะสี ซึ่งสามารถเทียบเคียงความเจ็บป่วยของชาวบ้านได้กับการที่ชาวญี่ปุ่นต้องทุกข์ทรมานกับโรคอิไตอิไต เมื่อหลายปีก่อนได้ ติดต่อเครือข่ายฯ ได้ที่

กลุ่มศึกษาและรณรงค์มลภาวะอุตสาหกรรม

801/8 ถ. งามวงศ์วาน 27

อ.เมือง จ.นนทบุรี 1100

เว็บไซต์ cain@access.inet.co.th

มูลนิธินโยบายสุขภาพ

องค์กรพัฒนาเอกชนที่เน้นการติดตามประมวลผลประเด็นพลังงาน อุตสาหกรรม และเหมืองแร่ ที่มีผลกระทบต่อสุขภาพประชาชนและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งสังคมและความขัดแย้งให้ความสำคัญกับเรื่องนโยบายสาธารณะในประเด็นพลังงานเป็นหลัก สนับสนุนนโยบายสาธารณะเพื่อนำสู่การพัฒนา นโยบายสาธารณะร่วมกัน ที่ดีต่อสุขภาพประชาชน ประชาชนสามารถสอบถามข้อมูล ผลกระทบทางสุขภาพและสังคมจากการพัฒนาพลังงานในรูปแบบต่างๆ ทั้งการใช้ถ่านหินเป็นเชื้อเพลิง โรงไฟฟ้าพลังน้ำ

จากเขื่อน ความเสี่ยงภัยของโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะทางเลือกเชิงนโยบาย หากไม่ใช้พลังงานที่มีความเสี่ยงต่อปัญหามลพิษแล้วเราจะเลือกใช้พลังงานใดทดแทน

สถานที่ติดต่อ

มูลนิธินโยบายสุภาพะ

126 สถาบันบวราศนราดูร

อาคาร 10 ชั้น ห้อง 405

ถ.ติวานนท์ อ.เมือง

จ.นนทบุรี 11000

โทรศัพท์ 0-2951-0616

โทรสาร 0-2951-1482

อีเมล duangdao025@yahoo.com

เว็บไซต์ www.hpp-hia.or.th

กรีนพีซ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เป็นองค์กรพัฒนาเอกชนระดับโลก ที่เข้ามาตั้งสำนักงานระดับภูมิภาคในประเทศไทย ให้ความสำคัญกับปัญหามลพิษ โดยเฉพาะที่เกิดจากอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตพลังงาน และการกำจัดขยะพิษ ขยะอิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ ประชาชนสามารถร้องเรียนรวมทั้งขอเอกสารเผยแพร่ได้ที่

กรีนพีซ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

(สำนักงานประเทศไทย)

ห้อง C202 ซอยสายลม (พหลโยธิน 8)

แขวงสามเสนใน เขตพญาไท

กรุงเทพ 10400

โทรศัพท์ 0-2272-7100-2 และ 0-2616-8170

โทรสาร 0-2271-4342

อีเมล greenpeace.southeastasia@th.greenpeace.org

เว็บไซต์ <http://www.greenpeace.org/seasia/th/about>

ร้องเรียนผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และขอคำแนะนำปรึกษา

กรมควบคุมมลพิษ

เป็นกรมที่มีหน้าที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมมิให้ได้รับผลกระทบจากมลพิษทุกอย่างรวมทั้งเสียงและฝุ่นละอองจากการระเบิดเหมืองหิน โดยกรมควบคุมมลพิษมีอำนาจประกาศให้พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งที่มีความเสี่ยงต่อปัญหามลพิษให้เป็นเขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและเขตควบคุมมลพิษได้ ภายใต้เขตคุ้มครองทั้งสองประเภท กรมควบคุมมลพิษมีอำนาจสั่งให้ยุติกิจกรรมที่ทำให้เกิดมลพิษได้ เช่นในปี 2544 ได้สั่งการให้โรงแต่งแร่คลิตี้หยุดดำเนินกิจการชั่วคราวจนกว่าจะมีการฟื้นฟูลำน้ำห้วยคลิตี้

สถานที่ติดต่อ

กรมควบคุมมลพิษ

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เลขที่ 92 ซอยพหลโยธิน 7 ถ.พหลโยธิน
แขวงสามเสนใน เขตพญาไท
กรุงเทพฯ 10400
โทรศัพท์ 0-2298-2000
โทรสาร 0-2298-2002

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

มีหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนสามารถร้องเรียนและติดต่อขอคำแนะนำหรือความร่วมมือในการจัดอบรมต่างๆ ได้

สถานที่ติดต่อ

กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

เลขที่ 49 ถ.พระราม 6 ซอย 30

เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400

โทรศัพท์ 0-2278-8400-9 หรือ 0-2298-5637

อีเมลล์ info@deqp.go.th

เว็บไซต์ www.deqp.go.th

แหล่งข้อมูลความรู้

เว็บไซต์เวทีสิ่งแวดล้อม www.thaienviforum.net สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (ข่าวสิ่งแวดล้อม แผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฉบับประชาชน พ.ศ. 2550-2554) เอกสารวิชาการด้านสิ่งแวดล้อม และบทความด้านสิ่งแวดล้อม

มูลนิธิป้องกันควันพิษและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม
ซึ่งจะเน้นงานด้านการผลิตสีอันตรายค์ปลุกจิตสำนึกให้ประชาชนตระหนักถึงภัยของควันพิษ เพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีและสุขภาพที่ดีต่อประชาชน ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือประชาชนทั่วไปสามารถติดต่อเพื่อขอรับเอกสารเผยแพร่เพื่อนำไปรณรงค์ในท้องถิ่นได้ โดยติดต่อที่

มูลนิธิป้องกันควันพิษและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม

577 ถ.ประชาอุทิศ (สี่แยกเหม่งจ๋าย)

แขวงสามเสนนอก เขตห้วยขวาง

กรุงเทพฯ 10310

โทรศัพท์ 0-2691-1571-4

โทรสาร 0-2691-1577

